

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99

թ-55

18 NOV 2011

ՎԱՀԱՆ ԹԷԲԵԱՆ

Handwritten signature and notes in purple ink, including the date 18/11/11.

ՀՈԳԵՐ

1004
15057

... Car les lois changent, les morales se transforment et la beauté demeure, immaculée, sur les siècles qu'elle seule illumine...

OCTAVE MIRBEAU

L'importance est dans le regard et non dans la chose regardée. Qu'importe d'où vient l'extase si l'extase nous vient.

JEAN LORRAIN

Փ Ա Ր Ի Զ
«ՀԱՐԱՆԱԳՐԱՆԻ» Ի ՏՊԱՐԱՆ
1901

22.04.2013

3118
9372

ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐ

Ա.

Կը վերադառնանք մեր հին սէրերուն ,
Ինչպէս ճամբորդներ շուրջը աշխարհի .
Ո՛վ Մոռացումին մէջ թաքչած խոհուն ,
Գորովի ջահն որ առկայծ կը վառի :

Ինչպէ՛ս կը ճանչնանք հասակն ընտանի
Եւ աչուրներուն նայուածքը ժրպտուն .
Կը դողանք յանկարծ , երբոր կը կանգնի
Հասակն ընտանի անկիւնը ճամբուն :

Հին Տենչանքներու խո՛ւրճը քայքայուած ,
Ո՛վ սուրբ Խարազան զոր կը համբուրեմ ,
Քըչէ՛ առջեւէդ մեզ դէպի Եդէմ . . . :

Ըրէ՛ որ յիշենք ամէն մէկ հարուած ,
Վէրքերն զոր բացիր թող կոտտան նորէն ,
Թո՛ղ որ արտասուենք սրտերնուս խորէն . .

Ք

Այս իրիկուն հըպարտութեամբ ձեզ կուգամ
 Ամէնօրեայ ծըխել ծըւէնը խունկիս.
 Ձեր շուրթներուն աննիւթ համբոյրըս անգամ
 ես կը մերժեմ ու կ'արգելիմ որ ծունկիս

Նստած վըրայ ձեր թեւերուն չղթայով
 Անուրջի գաղջ վայելումներ ինձի սաք. . .
 Ո՛չ, բարձրարերձ սարին գազաթն ապահով
 Մընացէ՛ք միշտ ու հեռուէն, ըսպիտակ

Լոյսի մը մէջ մըթութենէս տեսնե՛մ ձեզ.
 Թողէ՛ք վարէն ես պաշտամունքըս ու ծէս
 Խոնարհաբար, լըտողաբար կատարեմ . . .

Ո՛վ տեսիլքը աչուրներուն երազող,
 Քողերուն ո՛վ ճառագայթումն լուսաշող,
 Ո՛վ անպտուղ Տենչանքը մեծ, հովին դէմ. . . :

Պ

Լ. Ա. Տ. ին

Բազմութեան մէջ, սրտիս խորէն ցած, շատ ցած
 կը մրմնջեմ անունն Անոր ու լերան
 Վըրայ, մինակ, զայն կը պոռամ, գինովցած,
 Վախով, թեթեւ յանկարծ թռչնոյ մը նըման :

Եւ առանձին կը հանգըպինք իրարու.
 Ես, տոգունած, գըլուխս անդին կը դարձնեմ,
 Մըտածելով չըզուրցուելիք խօսքերու,
 Ձերգըւելիք եզանակի մը վըսեմ. . . :

Եւ հոգիիս կ'ըսեմ ցաւով «Յանցաւոր
 «Միբոյ պատիժն է լըտութիւնը անլերջ.
 «Դուն չըճանչնաս պիտի ամբողջ կեանքին մէջ

«Խոստովանուած զգացումին լուսաւոր
 «Ուրախութիւնն :» . . . Հոգիս, տրտում, կը գիտէ
 Եւ կ'ըսէ ինձ «Ի՞նչ է յանցանքը միթէ . . .»

✕ 208Ա.Ղ

Ա.ՏՈՒՆ ԵՍՐԱՆԱՆԿԱՆԻՆ

Դաշտ մը անսահման. շարքեր լեռներու .
Ծով մը կանանչի, երկիւղը պահաս .
Յած ծառեր բուսած հեռուէ հեռու
Որոնց ոտքին տակ փոխն ի փոխ կուգաս ,

Հօտա՛ղ, հանդչելու եւ երազելու :
Երեկոյեան դէմ, երբոր կը բանաս
Կուրծքըդ զեփեւոին եւ ճերմակ, հըլու
Կուգան գառնուկներն հօտերէդ անհաս

Փայփայտել ծունկիդ եւ ձեռքերուդ դէմ,
Հօտա՛ղ, միամիտ ու պարզ հոգիով
Լըսէ՛ անոնց մէջ վազող իբրեւ հով

Քայլը Տենջանքիս որ լուռ, ծանրադէմ
Կը մօտենայ քեզ, սպասելով որ
Գրկեն իր վիզն ալ թեւերըդ աղուոր : ✕

✕ Ա Ս Ո Ւ Պ Ն Ե Ր

Աչքերըս լեցուն են ասուպներով.
Ամառ գիշերներ ժողվեցի զանոնք
Երբոր երկնքէն կ'իյնային սիրով,
Ինչպէս քունի մէջ՝ լոյս աչքե՛ր անհող :

Ժողվեցի զանոնք, ամառ գիշերներ,
Աչուըներուս մէջ, երբոր երկնքէն
Կ'իյնային՝ չինկած հողին վըրայ դեռ,
Ձինջ սէրե՛ր ծընած եւ մեռած արդէն :

Հիմա իմ հոգիս լուսաւոր է միշտ.
Աչքերս գոհարի տուփեր են մէյմէկ
Եւ օրը երբոր շատ ճնշէ իր վիշտ,

Շատ աղքատ մընամ եւ մըրոայլ ու մէզ
Շըջապատէ զիս՝ աստղեր կը կազմեմ
Այն ասուպներէն եւ լուռ, կը գիտեմ : ✕

Ձ

Տ Ե Ն Ձ Ա Ն Ք Ն Ե Ր Ը

Տեկնակիկն վայելուչին
կ'անցնիս եւ վայելուչին մեջ
տեկնակիկն կը փափափիս :
ԿԷՅԹԷ :

Մանկաները թող երբե՛ք չըթօշնին ,
թող նրեագին զիս հրմայող չիգա՛յ վերջ ,
Չբըզըզկաի՛ արշալոյսին ծիրանին
եւ տենչանքներն չըհասուննա՛ն սրտիս մէջ :

Օ՛հ , ինձի տուր , Տէ՛ր , միշտ երազը անշէջ
Ձոյգ մը կապոյտ աչքերու մէջ նայուածքին ,
Անհաս , անծայր վերամբարձման մը անէջ ,
Համբուրելու՛ մարմինին մէջ լոյս հոգին : *անշարժացնել երբ*

Թող Տարփանքներըս , Տէր , մինչեւ հոն տեւեն
Մինչեւ հոն ուր ձեռքը ձեռքիս մէջ կ'իջնայ ...
Թող Տենչանքին իջնայ կոհակը մէկէն :

Խընայէ՛ ինձ Յագեցումին անխընայ
Խոնջէնքը դառն . ինձի , ո՛վ Տէր , մի թոյլ տար
Բռնել փաղփուն երազիս գունար օճառ :

Է

Երբեմըն պէտք է փափաքը յիմար
Ըստուերին մէջէն՝ շինուած կամաւոր՝
Յատկելու յանկարծ ու երթալ Անոր
Իյնալու ոտքին քով եւ անդադար

Աղաչանքներով զԱյն ողորջելու ,
ՉԱյն փայփայելու յուրօրէն , երկար
Գրգուանքներով լուս կամ ձայնով արկար
Ըսելու բառեր քաղցր , աղերսարկու ... :

Երբեմըն պէ՛տք է փափաքը՝ ոսկի
Ինչպէս ճառագայթ՝ բայց երբեք , երբեք
Չըլլայ որ Մութին սահմանէն ելլէք ,

Չըխամբեցընէ՛ք վարդն որ կը ծաղկի
Չեր աչուըներուն մէջ ամէն օր նոր ...

Իջէ՛ք անոր հետ փոսի մը մէջ խոր :

Ը

Ն Ա Յ Ո Ւ Ա Մ Ք Գ

Նայուածքըդ մոռցայ ու անտանելի
է ինծի անվերջ որոնումը այս
Մըաքիս ծալքերուն մէջ ուր խոյս կուտաս,
Օգին մէջ ուրկէ յոյսըս անյեղլի

Կըսպասէ որ օր մ'ինծի նորէն գաս ... :
Երբոր, դիպուածով, նայուածքըդ ինծի
Առաջին անգամ դարձաւ՝ ծըծեցի
Զայն ինչպէս ջուրի մէջ ոսկի աւազ :

Եւ տենջացի, սէ՛րս, որ տարիներով
Նայուածքիդ ներքեւ խեղճ սիրաբն խըռով
Քընանայ ... : Ըսպունդ, ուղեցի ըլլայ

Որ վըրաս ինկած, յուշիկ, անկասկած
Մըծելէ յետոյ հոգիս լըճացած,
Ալ ինձմով լեցուն՝ գերեզմա՛նս ըլլայ ... :

Ք

Տ. Ա. Ին

Անցաւ գընաց ու կըսպասեմ իր դարձին
Ինչպէս մոմ մը՝ հովին դէմը դողալով.
Անցորդները պատրանքով զիս խոցեցին
Եւ ինչպէս մոմ մ'որուն վըրայ փըչէր հով

Ես կը հալիմ ըսպասելով իր դարձին :
Ու կը խորհիմ «Ինչպէս երկա՛ր, ձանձրացող
«Թարթիչներու տակ աչքերով՝ առանձին
«Կ'երթայ, քալուածքն գետնի փոշին հըմայող :

«Որքա՛ն անուշ պիտի ըլլար իր քովէն
«Քալել, յուշիկ, ձամբու մը մէջ ծաղկաչէն
«Շնչելով լս՛ւս վարդերուն սիրտն անձնըւէր

«Մինչ կը պատէ խաւարին ցանցն ալ ըզմեղ ...
«Ի՛նչ երջանիկ պիտի ըլլար, գողի պէս՝
«Ատեն ատեն նայիլ սիրով ուսն ի վեր ... :

Ս.

Ո՛վ ծաղիկները հողիս, ծաղկեցե՛ք,
Նոյն իսկ եթէ ձեզ չնչելու, գգուելու
Չիգան աղուոր ձեր եղբայրները երբեք...
Տաճարին մէջ խունկ մը, շող մը, ալելու-

Մ'ինչպէս՝ թող վե՛ր ձեր բուրումը բարձրանայ :
Ո՛վ կոկոններ ծաղիկներուն քովն ի վեր,
Երբ կը թօշնին անոնք՝ ահա կը բանայ
Գեղեցկութիւնը ձեր շքեղ իր թեւեր :

Օտարական սիրելիները սրտիս
Որ օր մ'անցաք կեանքիս դաշտին ընդմէջէն՝
Երեկոյեան զեփիւռներն երբ կը փռչեն

Ձեր վախճանին կը խորհիմ եւ Հանգիստիս՝
Մըխիթարուած, լուսաւորուած ալ հողով՝
Ծաղիկներու մէջէն անցած իբրեւ հով ... :

ՍԱ

Մ Ո Ւ Թ Ի Ն Մ Է Չ

Մութին մէջ կ'ուզեմ որ կեանքըս անցնի,
Երազի մը պէս մեղմ ու կարճատեւ,
Սնձայն, անշքուկ, ամէնէն քաղսնի
Լայն ճամբուն մէջէն քայլով մը թեթեւ
Առանց ըստուերիս շղթային բըռնի :

Ձեմ ուզեր տեսնել աստղերը երկնի
Որոնք կը բացուին հոն՝ ժրպիտ իբրեւ՝
Իբրեւ ժրպիտներ մարդոց ծերունի
Մութին մէջ :

Ինչպէս որ ցըցուած վիզէ մը ծխանի
Մուխը ելլելով կ'երթայ յամրաթեւ
Յնդիլ օդին մէջ եւ իրեն ետեւ
Չըթողուր ոչ մէկ հեռք յիշատակի,
Ս.յնպէս՝ թող իմ կեանքս հալի՛, տարտղնի՛
Մութին մէջ :

ԹԲ

Օգնելու համար ինկած հողիս
Վեր կանգնիլ նորէն, ո՛վ իմ անձանօթ,
Ո՛վ իմ բարձրաշուք, ո՛վ իմ քաղցրահոտ
Տըղաս, մօտեցո՛ւր հողիդ հողիս:

Այսպէ՛ս երազ մը. քովըդ ամէն օր.
Ամէն օր քիչ մը աւելի խոնարհ
Մինչեւ որ այլ եւս հեռքը չըմընար
Անցեալ կսկիծիս, Վէրքերուն անոր:

Ո՛վ յօժարակամ Ջրկանքին ճամբան
Առաջնորդող գուռ մը զոր կը բանան
Իմ հիացքներուս բալլիքներն ոսկի... :

Սըրահներու մէջ չըջելու համար՝
Ամբողջ սիւնազարդ եւ ամբողջ մարմար՝
Ուր Հանդարտութիւնը կը բընակի ... :

ԹԳ

Նայուածքըդ չար էր, բայց վարժըւեցայ.
Ու ծընաւ տենջանքը կամաց, ինչպէս
Երեսը ջուրին բոյս մը ընդծովեայ:
Հիմա, ցորենի խիտ արախ մը պէս՝

Երբոր իրիկուան կը փըչէ զեփիւռ՝
Կը դողամ ամբողջ մարմինովըս երբ
Հեռուէն կ'անցնիս: Բուրումներ են բիւր
Շուշան, յիրիկի եւ մոմերու կերպ

Մաղկանց որոնց մէջ քալել կը կարծեմ,
Որոնք կ'ըզլիսեն զիս՝ երբոր կ'անցնիս...
...Ամպոտած, յանկարծ, իմ նայուածքիս դէմ

Կը մօտենաս ինձ ու լուռ, կը կանգնիս.
Եւ կը տանիմ թեւս առաջ, անգիտակ,
Գգուելու ձեռքիս մէջ թուշըդ ձերմակ... :

ԺԳ

X
Աղուոր դէմքերն, ի՛նչ անտարբեր նայուածքով,
Կանցնին քովէս ու կը նայիմ ետեւնէն .
Այնչափ շատ են որ նախանձէս անոնց քով
Կը գալարուիմ խորհելով թէ ամենէն

Ես ոչ մէկուն կընամ բառ մը, ոչ մէկ բառ,
Արաստանել պաղատելով, դողալով,
Քովէն անձայն անցած պահուս ունկն ի վար .
Թէ վայրկեանի չըքեզ երազըս ի հով

Կը ցրուըւի, կը կորսըւի, թէ երբեք
Իմ ցաւատանջ սրտիս բերանն անյագուրթ
Պիտի կարմիր գինին չըմպէ լիաշուրթ . . .

Երբե՛ք սիրոյ մատուռին մէջ ծնրաբեկ,
Անզուսպ հեղեղ մ՛ուրախութեան ՚ւ արցունքի
Պիտ՛ վերամբարձ ձեռքերուս մէջ չըյորդի . . . : X

ԺԵ

X ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դողացող լոյսին տակ լապտերներուն,
Սառած մայթին վրայ, կը քալէ խոհուն :

Աչքը կը վառի երբոր հեռուէն
Կը տեսնէ մէկն որ կուգայ գէպ՛իբեն :

Կ՛անցնի՛ այն մարդն ալ. դըլուխը կ՛իյնայ,
Աւելի արխուր, իր կուրծքին վըրայ :

. . . Ուսին վըրայէն մէկուն կը նայի .
Կը ժպտի անոր ժըպիտ մ՛հիւանդի :

Թեւը կ՛երկնցնէ մէջքի մը անտես,
Շրթներն կը նետեն համբոյր մ՛հըրակէզ :

Կը դիտէ հեռուն, պահ մը կը խոկայ
Ու կը մըմնջէ «Գիտեմ, չպիտի գայ :»

Դողացող լոյսին տակ լապտերներուն
Սառած մայթին վրայ, կը քալէ խոհուն : X

ԺՁ

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Ձ

Սուրեն Պարթևեանին

Ապրի՛ք, ապրի՛ք: Դուք դեռ ինձի յոյս կուտաք:
Մաքուր, առողջ մարմիններուն ձեր գիմաց,
Պատահաբար ինձի դարձող սեւ ու տաք
Ձեր նայուածքին ներքեւ, յանկարծ ու կամայ

Հոգիիս մէջ փափաքը հին կ'արթննայ
Ձեր հոգիին հետ անընթող միութեան՝
Ինչպէս խոստում մ'ինձ՝ անզաւակ քահանայ
Կը բարձրանայ վե՛ր բուրվառէ մը բուրեան:

Օ՛հ, դեռ մեծ եմ, դեռ պղտիկ եմ՝ պատանի
Որ ճանչցաւ Սէրը անպահանջ, ինքնագոհ:
Դեռ ունիմ զայն՝ արարական մատանի
Ձոր դարձնելով կը բանամ դուռը անգոյ

ձերմականերկ, հայելիազարդ պալատիս.
...Ա՛հ, հոն ես դուն զոր միայն օր մը տեսայ...
Եւ դուն, խպնո՛տ, անոր մէջ կը պըտըտիս...
Ո՛վ նախանձիս իմ առարկան, հոն փեսայ

Քեզ կը տեսնեմ, հարսանեկան քեզ սեղան
Նստեցուցած՝ կը ծառայեմ քեզ, խոնարհ...
Ո՛վ մանկական աչուրներուն հեզ տըղան,
Ատենը հոն կ'անցնի ու քեզ չըտեսնար... :

Ապրի՛ք, ապրի՛ք. օ՛հ, մեծ եմ դեռ, ու պըզտիկ...
Աղուամազէ օրբան մը դեռ որ բընաւ
Ձի կանգ առներ, բազմոց մը ուր կը նստիք,
Շուշան թերթեր, աղաւնի մը որ ծընաւ

Դեռ նոր, դեռ հոն՝ հոգիիս մէջ կը սպասեն...
Բայց ես ինչո՞ւ կը գոցեմ աչքըս իսկոյն
Եւ երկիւղով, ինչպէս ճամբորդ մը անզէն,
Կը փախչիմ ձեր Վըճիպին տակ գերադոյն... :

ԹԵ

X
Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

Հորիզոնէն կարաւանն է կը փրթի.
Ու կը սպասեմ: Վէտիլէտումներն ուղտերուն
Կը գըծագրուին ու կը մեծնան, օրօրուն
Կը մօտենան, շողացնելով արծաթի

Սանձերն իրենց... : Ու կը սպասեմ: Անջրդի
Անսպասէն ծարաւ մըն է անանուն
Ձոր հողւոյս մէջ այդ քալողներն կը լընուն... :
Մինչ արեւն ալ դաշտին ետեւ կ'անհետի:

Եւ կը լըսեմ, վէտիլէտող ծովը մութին
Բոժոժներուն ղողանջը դաշն ու տրտում,
Մանուկներուն, կիներուն սիրտ ի խնդում

Աւետաւոր ճիչերն ու երգ... : Բայց, մըթին,
Կուլան աչքերս երբ անոնց մէջ չեն ճանչնար
Ինչ որ գընաց չը դառնալու ա'լ համար... : X

ԹԸ

Աւազին մէջ ես կը խըրիմ ամէն օր
Ու որչափ վար իջնեմ այնչափ մըսիս մէջ
Կը զգամ խայթուածքը տենչերու նորանոր,
Այնչա'փ կ'այրէ ծըխտա սիրարս սէրդ անչէջ:

Գիշերին մէջ ես կը ցառկեմ անկողնէս
Եւ փարելով ճերմակ բարձիս, կ'արտասուեմ,
Կը պաղատիմ ունենալու համար քեզ
Վերմակին տակ, փայփայանքով, կուրծքիս գէմ:

Եւ կը զողբգամ, ա'լ անկարող ննջելու...
Հիմա անդիզ մեղաւորն եմ ես՝ հըլու
Մանրութեանը տակ մեղքին եւ ա'լ ոչինչ

Պիտի բանայ կոյր այս աչքերը լոյսին.
Կըրկըռացող հիւանդ գորան եմ ճահիճին
Որ կ'անարգէ աղբիւրներուն ջուրը ջինջ:

ԺԹ

Ս Է Ր Ս

Ինչպէս ազրուկ մը սրուակի մէջ թեթեւ՝
 Սէրս կը կծկի, կը պղտիկնայ, կ'իջնէ վար...
 Ու կը մոռնամ կարծես զայն... մերթ ալ երկտ'ը
 կը տարածուի կորուսիւնովը իր սեւ

Եւ կոկորդիս կը զգամ կպչումը անոր... :
 Ի՛նչ գգազէ եմ, կըսեմ յաճախ ինքզինքիս,
 Այսքան արկար՝ ձեռքըս եւ յամբը՝ հոգիս,
 Հանդուրժելու անոր ցաւին ամէն օր :

Եւ կը թողում որ ան խեղդէ յամբարար
 Օղակներուն մէջ իր, յոյզերըս ամէն,
 Իր ահաաները կըզգամ որ կը քամեն

Հիւթն հոգիիս տենչանքներուն բարերար
 Եւ երազիս լոյս թըռիչները բոլոր
 Կը քաշուին վա՛ր անոր կապէն սեւոլոր... :

Ի

Կը հետեւիմ վախով թեթեւ քայլերուդ՝
 Նըւագաւոր ինչպէս քընար մը որուն
 Կը ճըմլէ սիրտըս արձագանգը անգութ... :
 Օ՛հ, գիպուածաւ դարձուր գըլուխըդ սիրուն

Եւ չը հատած ժողովէ՛ աչքիս մէջ Սէրին
 Գանձը անհուն, գանձը շըքեղ, յորդահոս...
 Շընչէ՛ վարդերն զոր հրապոյրներդ ինձ բերին՝
 Չը թափթըփած տերեւներու նըման գօս... :

Ձի ես՝ չատոնց սրբագործող քահանայ,
 Ո՛վ Սըբութիւն, երբոր այսօր ծընրադիւր
 Քեզ պատարագ մատուցանել ի խընդիւր

Շընորհքներուդ կուգամ՝ գիտե՛մ որ չըմնայ,
 Վառի՛ պիտի բուրվառիս մէջ խունկն անուշ...
 Ի՛ անոր համար աղօթքիս մէջ կուլամ յոյժ... :

ԻՊ

Պ Ո Ղ Ի Կ Բ Ա Տ Ի Մ Ա Տ Ն Ի Ն

Սամօսի ծաղկեալ ծովափին վըրայ,
Իր պարտէզին խափ վըրաններուն տակ,
Ալիքներուն զէմ որոնց բովանդակ
Մեղեգին հոգւոյն մէջ կը սորսորայ՝

Ընկողմանած յոյլ՝ Պողիկրատ, անվիշտ,
Ոսկի բաժակէն կը խըմէ գինին՝
Սամօսի անուշ գինին թանձր ու հին
Զոր կը լեցընէ մանկաւիկ մը միշտ :

Քովն է Բատիւլէս զոր Անակրէոն
Երգեց, իր քրտան տարիներուն վեհ
Գեղեցկութիւնով... : Երբեմն կը գովէ
Պողիկրատ իր գեղն եւ երբեմն ալ, հոն,

Մըտերմին ուսին վըրայ կը թողու
Աչքերուն փակուիլ հեշտանքով արբշիւ... :
Իր երջանկութիւնը չունի կըշիւ... :
Բայց յանկարծ մութին էջըը անարկու

կը ցնցէ հոգին՝ ցայնժամ անխըռով...
Զեռքեր, մագիլներ ալիքներէն վեր,
Իր վրայ կ'երկարին քանդել հիմնաւեր
Իր նըսեհին տունը իրենց խեռով... :

Սիրողն այն ատեն գաղա ու կամովին
կը հանէ անգին թարշիշը մատէն
Եւ աստուածներուն որ զինք կը դիտեն

կը նետէ՝ փըրկանք՝ զայն բացը ծովին... :

ԻՔ

Պ Ա Տ Ր Ա Ս Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հովիտ մը անցեալս թաղելու համար,
Ջուրեր լուարու համար իմ հողիս՝
Աւազաններու մէջ հոտոզ մարմար
Որոնց խորն նայել դուն կը փափաքիս:

Թռչուն մը՝ իմ ցաւս տանելու համար,
Հովեր՝ վերակապ մշտահոս վերքիս՝
Եւ երգելու երգ մ'ինչպէս ջայլամայր
Չոր լըսել ու լալ դուն կը փափաքիս:

Որպէս զի մտնես, ինչպէս պալատիդ
Մէջ, քեզի համար բարձրացուած՝ ծովի
Մը եզերք՝ ճերմակ, գըթա՛ծ թաղուհի,

Իմ հողիս մէջ լուռ ու անքըթիթ...
Քայլերուդ առջեւ, կոխելով ծաղկանց
Յիշատակներուս վըրայ փեթտըւած...:

—

ԻԳ

ԿՈՉ

Խաւարի մէջ, քողերու մէջ փաթտուէ՛:
Ես ջղջիկն եմ որ կը տեսնէ գիշերին
Մէջ ծածկըւած ու սահելով ետեւէ
Ետեւ անձայն հըրապոյրները սէրին:

Անցի՛ր քովէս ու թող օր մը, շատ օրեր
Երբ երիկունը կ'իյնայ վար երկնքէն,
Թովուած՝ հողիս ու նայուածքս ալ՝ աներեր
Յարուցանեմ մութին մէջէն՝ երբ կ'երգեն

Հողեվարքներ՝ քու պատկերըդ անընտել...
Իմ տեսնանքներըս թող վըրադ շինեն բոյն
Եւ հողի՛ր՝ մէջ ծաղկահիւս, նրբաթել...:
Ինձ շընորհած Տիրոջ քանքարը համբուն

— Անուրջներուս — թող տոկոսի քովդ մընայ,
Թող որ օր մը երբոր նորէն հանդըպիմ
Քեզի՛ ծաղիկ որ բաժակը կը բանայ՝
Բացուի՛ հողիդ նայուածքիս տակ մտերիմ...

Թող որ գգուեմ տատրակները հոն ծընած,
Բիւրապատիկ թող որ ժողվեմ Երազիս
Գանձը՝ ինչպէս հըրամայեց ալ Աստուած

Եւ դուն, սիրուա՛ծ, սիրէ կամ մի սիրեր զիս:

~~~~~

Ի Գ

Վ Ե Ր Յ Ո Ւ Շ Ո Ւ Մ

Նդէգներուն տատանումէն կազմեցի
Ազօտափայլ ապակիին վրայ մտքիս,
Իրենց շարքովը պզտիկի եւ մեծի,
Ոմանք շիտակ եւ այլք հակած զերգ նարկիս,

Ամենքն ազուտը՝ հասակներուն մոռցըւած
Փայփայտած գիծն ապակիին վրայ մտքիս՝
Որուն ետեւ արեւին լոյսը առկայծ
Կ'ոգեւորէ — հազիւ — ուղին անցեալիս:

Ո՛վ Երազը վերադարձին այն ճամբէն
Անոնց մէկուն որոնք տեսայ հիւսիս
Նայուածքովը տարիներուս վաղանցիկ . . . :

Ո՛վ աննըւած սիրելու յոյսը նորէն
Երբ ամէն օր քիչ մ'աւելի կը մթնէ
Հոգիիս ցուրտ ջերմանոցին մէջ դժնէ . . . :

52

Ի Ե

Կ Ա Ն Գ Ե Ղ

Իմ սրտիս մէջ՝ բիւրեղ կանգեղ՝
Նըշուշեցաւ բոցը սիրոյ՛մ
Նւ կանգեղին մէջ, իւզի տեղ,
Հոսեցուցի կեանքըս, պուտ պուտ:

Հոն՝ խորանին մէջ հոգիիս՝
Ժամանակէ մ'ի վեր անյուշ,
Գամուած է քու, ո՛վ պաշտելիս,
Քու ոսկեգիծ պատկերդ անուշ:

Այդ պատկերին առջեւ անհ
Որ հրեշտակի մ'ունի անուն,
Սիրոյս կանթեղը կը մըլխայ
Բոցով մը փոքր ու շլուլուն

Իմ մարմինիս թաց ըսպունքէն
Քամուած կեանքը երբոր ցամքի
Սիրոյս կանթեղն ալ այն ատեն,
Լոկ այն ատեն մարի՛ պիտի:

ԻՁ

Ա Ն Ձ Ր Ե Ի

Ինչպէս եղբայր մ'որ իր եղբայրն չէ տեսեր
Շատոնց ի վեր՝ անձրեւն իջաւ հողին վրայ
եւ համբոյրին շառաջը մեծ խմացայ...
Նախանձով քաղցր լեցուեցաւ սիրտըս անսէր

Ծաղիկներուն նայելով վրայ որոնք վեր
Բարձրացուցին իրենց ցօղերը հիմա... :
Իմ չընտած արցունքներուս խորհեցայ
եւ աչքերուն՝ ծովեր լոյսի եւ ծովեր

Անուշութեանց ուրիշ կաթիլ մը անգամ
Չընտեսցաւ իմ ծառացած ծարաւիս
Վըրայ... : Հիմա, ո՛վ մեծ դաւակը ցաւիս

եւ խնդութեանս, նորէն քեզի, տե՛ս, կուգամ
Պատըսպարուիլ՝ անցորդ՝ դըրանըդ ներքեւ
Երբ կը թրջէ զիս ձանձրոյթին սեւ անձրեւ... :

ԻԷ

Ո Ի Խ Տ Մ Ը

Իմ պարտէզիս մէջ ձերմակ պատերով,
Փոթորիկի խիստ օրէ մը յետոյ
Ուխտ մը անկեցի Անպահանջ Սիրոյ,
Դողացող երկար իր նուրբ ցօղունով :

եւ ուռգեցի զայն ջերմ արցունքով.
Ամեն առաւօտ, ամեն երեկոյ
Հակեցայ ծաղկանցն իր վրայ անդոյ,
եւ շատ գիշերներ լուսցուցի իր քով... :

Գիշեր մը, լուսնէն Երազ մը իջաւ
եւ, հովահրելով, իմ աչուըներուս
Չորցուց արցունքը. նայուածքըս կորոյս

Արթնութիւնը իր եւ երբոր ամբաւ
Ժպտով մ'արթնցայ... Ուխտըս չորցած էր.
Սեւ ու ձարձատուն՝ ինչպէս ճիւղ մը ծեր... :

ԻԷ

Մ Ս Հ Ս

Մարդուն Յոյսերն եւ Բաղձանքներն, սեռերու
Փոխադարձ Տենչն, Սպառումներն անուրջի
Մը հասնելու, Նախանձը որ կը դեռու
Խորը սրահն, Երազը որ կը թռչի

Արծուի թեւով եւ ամէն ինչ որ ուժգին
Անսանձ ունի մարդը իր մէջ՝ սլանալով
Կ'ուզէի որ միջոցին մէջ կազմէին
Մըրիկ մ'անգրուսպ, պըտուտքելով, գոռալով . . . :

Անոնց մէջտեղ ես՝ փետուրէ մ'աւելի
Թեթեւ . . . ամէն մէկ մասնիկովն ատելի,
Հիւանդ մարմնոյս գողգըղալով . . . մատնըւած

Կիկլոնէ այդ վերելակին ահաւոր . . .
Ամենազօր ուժերու մէջ խեղճ, անզօր . . .
Պիտ' ուզէի ելլել շիտակ առ Աստուած . . . :

ԻՓ

Նախանձօրէն պիտի պատկերըդ պահեմ
Աչքիս ետեւ, յիշատակիս մէջը խոր . . .
Բառեր եկան շրթունքիս վրայ, դէմքիդ դէմ,
Եւ ես չըսի ո՛չ հիացումս, ո՛չ ալ բերած ինձ անոր

Ուրախութիւնն ես պղծեցի մէկուն հետ . . .
Հողիս մէջ ես քաղցրօրէն կրկնեցի
Թէ դուն աղուոր, աղուո՛ր էիր 'ւ ետեւէդ
Երբ մեկնեցար, երկար ու լուռ դիտեցի . . . :

Հողիս այնպէս զարկը կրեց շնորհքիդ,
Այնպէս քաղցր է յիշել աչքերըդ վըճիտ՝
Որ չըկրցաւ Տենչանքը զիս խըռովել . . . :

Ետքէն, թերեւս, պիտի տակաւ առ տակաւ
Քեզ մտքիս մէջ հանուեցընեմ եւ խոնաւ՝
Պիտի գոցեմ աչքերս Բաւզին մէջ անել . . . :

Ա

Ն Ա Ի Ա Կ Ա Տ Ի Ք

Այս գիշեր թող որ դեռ վըրադ մըտածեմ
 Քիչ մը վախով, խորհուրդով եւ յոյսով դեռ .
 Թո՛ղ երազեմ բաներ անուշ եւ վըսեմ
 Քու բերնիդ մէջ՝ ծաղիկ 'ւ աչքիդ ալ՝ եթեր :

Այս գիշեր թո՛ղ իմ Տենչանքիս հարսի պէս
 Շըւարեւով սըպրդիլ ներս քու խուցէդ .
 Քընացընող երգեր երգել եւ անտես՝
 Սընարիդ շուրջ սրբավառել խուսկ ու ձէթ . . . :

Քեզի համար տեղ կը շինեմ բարձիս վրայ,
 Գըզուանքներով կը լեցուի ձեռքս այս գիշեր . . . :
 Ինչպէս առիւծ մ'որ կը թօթուէ իր բաշեր

Արիւնիս մէջ դող մ'հեշտութեան կը սուբայ . . . :
 Այս գիշեր թո՛ղ որ հոսի սէրըս անխառն,
 Վաղը մատնիչ, վաղը ընկճող է եւ դառն . . . :

Ա

Տիղմէն յետոյ տենչը վարդի մը ձերմակ . . .
 Խաղ մը պարզուկ մանուկներու հետ անմեղ,
 Վէպեր պատմել անոնց պարզ ու լուսաղեղ
 Եւ փընտրուել ժամանակ առ ժամանակ :

Անոնց աչքին մէջ Զարմանքին, Շըլացման
 Եւ Զայրոյթին բացաստաններն երկնային . . . :
 Օ՛հ, տըղաքներն միայն ինծի կընային
 Պիտի մեղմիւ առաջնորդել եւ դալ ման

Պարտէզին մէջ Երջանկութեան ինծի հետ,
 Իմ չըճանչցած պարտէզներըս ծաղկաւէտ,
 Թուփերը ցած որոնք սիրովըս վըճիտ

Առտու իրկուն յօժարակամ ջըրէի,
 Թարմ բայց պզտիկ միշտ պահէի ես պիտի . . .
 Զըսպասելով, Յագո՛ւրդ, փըտած պըտուղիդ :

ԼԲ

~~ԵՐԱՉ~~

Այս գիշեր ըզքեզ ես երազեցի
 Եւ կը փնտրուեմ այսօր ամէն տեղ
 Մազերըդ՝ խաւար, նայուածքըդ՝ կանդեղ,
 Ակուններդ՝ մարգրիտ, ականջըդ՝ խեցի . . . :

Այս գիշեր ըզքեզ ես երազեցի
 Եւ բերնիս վըրայ շրթունքիդ հիւթեղ
 Վերադարձաւ համն ու դողաց այնտեղ :
 Գայլերուդ առջեւ լայնօրէն բացի

Ժանդոտած հոգիս եւ եկար, անգէ՛տ,
 Ճամբորդութենէ մը ինչպէս երկար
 Բազուկներուս մէջ՝ որք քու մարմինէդ . . .

Օ՛հ, նստէ հիմա եւ ա՛լ մի երթար .
 Հիմա՛, մեղքըցիր եւ եթէ կրնաս
 Զիս քիչ մը սիրէ՛, ո՛վ բարի տըղաս . . . :

ԼԳ

ԾՈՎ ԵՉԵՐՔԻՆ ՎՐԱՑ

Ծովեղբերքին վըրայ, գիշերն փրկարար
 Փրցուց սրտէս կեղեւն օրուան կեղծիքին
 Եւ ծովին դէմ որ օրբուելով կը քնանար
 Հոսեցաւ յորդ երկու ձեռքիս մէջ վէրքս հին :

Այսպէս հանդարտ ափունքի մը ես դարձայ
 Ուր անօգուտ նուիրումէ մը յետոյ
 Զգացումիս խարտեաչ խունկին նորընծայ
 Քու գոց դըրանդ, գոց փեղկերուդ առջեւ՝ գոհ,

Կը տանէի անոր ածիւնն քաղցրահոտ
 Յանձնել ծովին գգուանքներուն մայրագութ . . .
 Ալիքը յամբ ու թափանցիկ ու վախկոտ
 Կ'ուռենայ եւ մըտածելով աչքերուդ

Կը փըստրի, աւազին վրայ կը պառկի . . . :
 Քու մանկական երեսներուդ կը խորհիմ,
 Ամուր ձայնիդ եւ անվրդով, շեշտակի
 Հոգիս իջնող քու նայուածքիդ մըտերիմ . . . :

Զի մըտերիմ եղայ քեզի, մենութեան
 Երազալոյս եւ երջանիկ օրերուն
 Ու կը գրկեմ հիմա իմ մէջս, յաւիտեան
 Պիտի գրկեմ հոգիդ անհուն՝ օրօրուն

Ծովին դիմաց՝ մերթ լացող եւ մերթ ժպտող... :
 Լուրթ երկնքին վըրայ անամպ, անլուսին՝
 Սիրողներու ինչպէս ճամբայ մ'երկնցող՝
 Ծիր-կաթինին կը դողդըղայ լոյս ուղին :

Օ՛հ, քու ճամբադ, իմ պզտիկ անձս հոն անհետ,
 Ճամբուն եղերքը մոռցըւած դերդ թաղար,
 Մինակ ու դոն, սիրովըդ լոկ խնկաւէտ
 Եւ բուրելով մեղմիւ, այնչափ գաղտնաբար

Որ իր բուրումը օ՛ր մը քեզ չըհասաւ .
 Դուն կ'անցնէիր եւ առանձին մընացած՝
 Կը լեցուէի տրամուծիւնով մը ամբաւ,
 Կը կանչէի, կը խօսէի քեզի ցած

Քու շնորհքիդ եւ քու կեանքիդ վըրայ ալ... :
 Եւ սուղուեցաւ, ինչպէս լուսինն երկնքին
 Գիշերային հոսանքին մէջ կաթնահալ
 Իմ Սէրըս մեծ. խաւար մ'իջաւ ցաւադին

Հողիիս մէջ եւ գիշերուան մէջ ինչպէս
 Լուս ու անլերջ ծովեղերքի մը վըրայ,
 Թափառեցայ ես միս մինակ, որբի պէս,
 Մտրակուելով ցուրտ հովերէն անխընայ :

Ա՛

Ի Ն Ք Չ Ի Ն Ք Ի Ս

Արցունքն աչքերուդ չի վայլեր. մի՛ լար.
 Անհուն չէ ցաւըդ զոր ըստեղծեցիր,
 Ձոր կը նըւագես . քընարըդ մէկ լար,
 Մէկ շեշտ ունի զոր զարկիր անձանձիր :

Հիմա, երեսիդ դիմակն անթափանց
 Պիտի պահես միշտ. պիտի խնդաս մերթ
 Եւ յաճախ խորհիս՝ ցաւիդ վրայ անանց,
 Պիտի տրամիս բայց չըսրբես աչքերդ :

Արցունքին տրուած չէ քեզի ըզգալ
 Բարութիւնը լուս եւ ըսփոփարար :
 Չըկընար վըրադ իջնել մեղմաբար

Յիշատակին նուրբ ցաւը սրտակալ :
 Կսկիծը ծաղիկ մըն է որ բընաւ
 Սէրիդ պարտէզին մէջը չըբուսաւ... :

ԼԵ

Ծ Ն Գ Ո Ւ Մ

—*—

Ե՛ս կայսրութիւնն եմ անկումին դէպի վերջ
 Որ սպիտակ դուժիկներուն ետեւէն
 Կը նայի եւ կը շարագրէ տաղեր պերճ,
 Ոսկի ոճով, ուր արեւներ կը պարեն:

Մենիկ հողին դալուկ կըզգայ ձանձրոյթով:
 Կ'ըսեն թ'հեռուն անեղ մարտեր կը մղուին...
 Օ՛հ, այսքան թոյլ եւ այսքան յամր իղձերով
 Չըկրնա՛լ հոն ծաղկափթթել կեանքը սին:

Օ՛հ, չըկրնալ, չըտենչա՛լ քիչ մը մեռնիլ...
 Խըմեցին եւ — Դեռ կը խնդա՞ս դուն, Պաթիլ, —
 Կերան ամէն ինչ. ըսելու բան չըմնաց:

Միայն, քերթուած մը քիչ մ'ապուշ զոր կ'այրես,
 Միայն, ըստրուկ մը քիչ մը ցոփ լըքող քեզ,
 Միայն, կառչող սրտիդ ձանձրոյթ մ'անխմաց...:

ԲՕԼ ՎԵՐԼԷՆ

ԼԶ

Հ Ն Չ Ե Ա Կ

—*—

Բան մը չունիմ զինքը ինձի յիշեցնող
 Ոչ լուսանկար, ո՛չ ալ փունջ մը մազերէն:
 Գըրութենէն չունիմ ոչ իսկ երկու տող.
 Ահ, մէկըզմէկ մենք կ'ատէինք դառնօրէն:

Ես կոչտ էի միանգամայն եւ նուազկոտ.
 Ան բոցի պէս վառվըռուն էր ու դաժան:
 Ո՛վ տարաբաղդ մարդու մը սէրը հեւքոտ
 Սիրուհւոյ մը սրտին վըրայ անարժան:

Եւ անա օր մ'ալ թողուցինք մենք իրար
 Երջանկութեան օրերէ ետք անհամար,
 Համբոյրներէն յետոյ ու բիւր լացերէն,

Ձերդ դէմ առ դէմ կեցած երկու ոստիներ
 Որոնց ոխը ա՛լ զիրենք չըզօրացներ
 Եւ կը թողուն սուրերն իյնալ ձեռքերնէն...:

ՀԱՆՐԻ ՊԷՔԲ

ԱՐՁԱԿ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Զիս չարչարեցին, դաշույն տուին արքիս
Ուսկի իրենց սիրով, այլ ասեղաքանք:

Թունաւորեցին իւր հացու ու գինիս
Ուսկի իրենց սիրով, այլ ասեղաքանք:

Սակայն ա՛ն որ զիս էն շատ չարչարեց
Եւ արեւեկն շատ սիրտս դառնացուց,
—Ան զիս ոչ սիրեց եւ ոչ ալ ասեց:

ՀԱՆՐԻ ՀԱՅՆԷ

Խ Պ Ն Ո Տ Ս Է Ր

Իմ սէրս ջինջ առուակ մըն է որ յուշիկ կը հոսի խոտերուն տակէն, ընդարձակ դաշտին մէջ:

Այնչափ յուշիկ որ ոչ իսկ իր դղչիւնը կը լսուի եւ դո՛ւն որ քանի մը քայլ անդին կը պատիս՝ անոր գոյուլթիւնը չես դիտեր:

Կը տենջամ որ տղու թեթեւ քայլերդ պատահմամբ անոր մօտը բերեն քեզ եւ անոր պայծառ ջուրերուն մէջ յանկարծ սրունքներդ թրջին՝ քանի որ անիկա, բնութենէն իր ճամբան գծուած, չպիտի կրնայ դալ ու քու ոտքերդ համբուրել:

Հ Ո Վ Ի Ի Ի Ն Ի Ղ Ձ Ը

Եղնիկի խոշոր աչքերով, սեւ գանգուր մազերով աղ-
ջիկը երկու ձեռքերովը հրեց բարձրացող ու իրեն մօտեցող
կուրծքը հովիւ պատանիին ու դաշտին մէջ փախաւ, իւր
հասեւ բիւրեղէ ծիծաղ մը ձգելով օդին մէջ:

Կաղնիհասակ, կարմրերես հովիւը՝ հիասթափ թողուց
որ ուսին վրայէն իյնայ մորթը՝ որ իր նախկին ոչխար-
ներէն մէկունն էր: Մացառներուն ետին կորսնցնելէ վերջ
աղջկան տեսքը, յամբօրէն վար նստաւ, կռնակը՝ կաղա-
մախիին բուսին:

Մոցէն քաշեց հանեց սրինգը, այրող շրթունքը սի-
րողաբար փակցուց անոր բերնին ու մատները դանդաղօ-
րէն ծակոտ իրանին վրայ շարժելով՝ նուագել սկսաւ:

Պատանիի լայն կուրծքը այնպէս կ'ելեւելէր որ կար-
ծես ձայները ուղղակի սրտէն կը խլէր եւ սրինգին մէջ
կը փչէր: Հրկիզուող ծառի մը ճարճատիւնը եւ հմայուած
թռչունի մը գեղգեղը կար հոն:

Դէմը, ոչխարները կ'արածուէին. գառնուկները, իւր
ձեռքին տակ, կը ցատկըրտէին: Իրիկունը, մրափող ար-
տեւանունքի մը պէս, յամբօրէն կը գոցուէր:

Յանկարծ, հօտին վէտիվէտ ճերմակին մէջէն, նշմա-
րեց ձիւնի պէս սպիտակ ու շողշողուն մարմին մը որ դէպի
իրեն կը յառաջանար:

Գառնուկներու Պահապան Ոգին ապշած հովիւին դէմ
եկաւ կեցաւ.

— Քու սրինգդ հեշտացուց զիս, հովիւ, ըսաւ, ու
եկայ քեզի շնորհք մը ընելու: Հուրիները ամբողջ իմ քոյ-
րերս են. կուզէի՞ր որ զքեզ քովը տանէին այն աղջկան
որ վիշտ կուտայ սրախդ:

— Այն աղջիկը հեռուն, լեռներուն մէջ կը բնակի
ուր ես իմ հօտերս չեմ կրնար տանիլ եւ անիկա, աւա՛ղ,
չատ քիչ վար կ'իջնէ անոնցմէ...: Տո՛ւր ինձի, հառա-
չեց վայրկեան մը մտածելէ ետք պատանի հովիւը, որ
գիշերներն, աստղերուն տակ մրափիս մէջ երբոր ես զինք
կ'երագեմ, նոյն վայրկեանին իր լեռներուն մէջ քնացող
ծաղկի շունչով աղջիկն ալ զի՛ս տեսնէ: Տո՛ւր որ քունիս
մէջ երբոր տենդոտ շրթունքներով կը համբուրեմ իր ե-
րեսները՝ համբոյրիս խողովտումէն ա՛ն իր բարձին վրայ
սարսուալով արթննայ...:

Գ Ի Շ Ե Ր Ը

— x —

Երբոր երկրի վրայ Գիշերը կը ծաղկի՝ իր սեւ թաւիչէ անսահման թերթերով որոնց Գգուանքներ եւ Երազներ կը պահուըտին գոգին մէջ, ծաղիկ՝ որուն դեղին առէջները երկնքին կը դպին եւ կը սարսուան այդ բարձրութեանց մէջ անցնող զեփիւռներուն շունջէն,

Այդ պահուն ձիւղ հոգիս կ'իջնէ իր փըղոսկրէ աշտարակէն եւ յամբօրէն կը սահի ճամբաներէ որոնք ինք բացաւ եւ ինք միայն կը ճանչնայ, հետապնդելով երազ մը զոր ըստեղծեց եւ որ խոյս կուտայ այդ պահուն իր առջեւէն:

Ո՛վ անուշ ճամբորդութիւնը անլուսին գիշեր մը քնացողներուն ներդաշնակ շունչին մէջէն եւ մեռելներուն վըսեմ անշարժութեանը վրայէն

— Քանզի հազարաւորներ Մահը քարացուց այս գիշեր —

Ո՛վ գերբնական վայելքը հոգիիս՝ առանձին եւ բազմաթեւ, բնութեան մէջը հալած՝ մինչեւ այն վայրկեանն ուր արեւին փայլուն մանգաղը կուգայ իր ցօղունէն հընձեւ Գիշերուան սեւ ծաղիկը որ կ'իյնայ նորէն, երկրի անդունդներուն խորը:

Ջ Ո Ւ Թ Ա Կ Ը

Լ. Արսէնեանին

«Եկո՛ւր, ըսի ատենով մեկուն՝ որուն մարմինը հրաշալի ներդաշնակութիւնն էր ամբողջ եւ որուն նուրբ ու յղկուած մատները միայն տեսնելով՝ կը զգայիր որ երաժըշտութեան հոսանքներ կ'իջնեն անոնցմէ, եկո՛ւր, սա ջութակին վրայ զոր սենեակիս անխոյզ մէկ անկիւնէն երեւան հանեցի, դո՛ւն նուագէ ու ես երգեմ ամէն Երգերուն Երգը: Եկուր քեզի հետ Սէրը զուգերգենք:

Վայրկեան մը աչքերուս մէջ նայեցաւ ու ես, աչքերուն մէջէն, տեսայ որ սիրտը կը գոցուէր ինծի դէմ:

* * *

Տարիներ, տարիներ անցան: Ջութակը հոն նստեցի ուրիշ գտած էի, թելերը՝ փրթած եւ կուրծքը՝ ճաթած:

Գոցեցի խուցիս դուռը ու փակուեցայ հոն, բանի մը չըս-
պասելով, ա՛լ բանի մը չը կրնալով սպասել, որովհետեւ ան
զոր յուսացած էի, որուն տենջացած էի հոգիիս ամբողջ
ուժովը՝ եկած էր ու անցած, ծանր հիւանդութեան մը
պէս որ մարմինն անդամները կը թուլցնէ եւ կոկորդին
մէջ ձայնը կը չորցնէ:

... Ան ինչպէ՞ս ներս մտաւ գոց սենեակէս: Լոյսի ու
բուրման ծածանք մը զգացի շուրջս ու սենեակին խտա-
ցած լուսթեանը մէջ, անոր մէկ անկիւնէն մեղմօրէն բարձ-
րացաւ ջութակի մը ձայնը զոր ատենով լսած ըլլալ կար-
ծեցի: Մարմինս կը ցնցուէր, կարծես հարիւրաւոր գնդա-
սեղներու հարուածին տակ: Յանկարծ արտեւանունքս թօ-
թուրեցան ու տեսայ իմ հին, փոշեպատ նուազարանս
ուսին ծայրը կրթնած մէկու մը՝ որ ա՛ն չէր:

Դիմացս ընկողմանած, բազուկին յաժը երերումներ
րովը, ասիկա լացնել կուտար եղանակ մը զոր ատենով
ես ուրիշի մը հետ երգել ուզած էի:

Եղանակը, սակայն, կ'ողեւորէր զիս ու անոր խաղերը

որ շուրջս կը ծփային, կ'օրորուէին՝ հեռաւոր պատկերներ
ցոլացնելով իրենց վրայ՝ քիչ քիչ անտես ըրին անծանօթը
որ դիմացս ընկողմանած, միշտ կը նուագէր հրաշալի
եղանակը . . . :

Յանկարծ մշուշի մը մէջէն հեռուէն հոգիիս առջեւ շողա-
ցին տյն հին, շատ ծանօթ աչքերը որոնք երբեմն գտնել տուած
էին ինձի թաքուն ջութակը . . . Աչքերուն՝ դէմքին շըր-
ջագիծը կը միանար, թափանցիկ մորթ մը անոր վրայ կ'անց-
նէր՝ սեւ մազերու լքուած առատութեան մը ներքեւ: Շուշանի
հասակ մը որուն արմատը օդին մէջ կը հալի՝ կը զօդուէր այդ
դէմքին: Նայուածքը որ երակներուս մէջ կը հոսէր՝ «Ե-
կո՛ւր» կ'ըսէր ինձի . . . :

Երկարօրէն նայեցայ անոր, սիրտս յաջորդաբար սեղ-
մուելով ու լայնալով: Ամբողջ տառապանքի օրերը յի-
շեցի, մաշեցնող կարօտը այդ նայուածքին որ զիս կը դի-
տէր հիմա, այն տենչանքը զոր ունեցած էի՝ առանց իրեն
խօսելու, առանց մատս մարմինն դպցնելու, ժամերով,
օրերով միայն իր երեսը նայելու: Յետոյ, յիշեցի ա-
ւելի բուռն վայրկեաններուն զիս տոչորող բոցը՝ անգամ

մը ձեռքը բռնելու, անգամ մը կուրծքիս վրայ քաշելով՝
մազերուն մէջ, ճակատին վրայ զինքը համբուրելու...

... Սուգի քօղը զոր հագած էր սիրտս բզիկ բզիկ վար
ինկաւ: Անհուն գորովով մը եւ ա՛լ առանց ցաւի նայեցայ
միջոցին մէջ երերացող հասակին. անոր դպչելու փա-
փաքը ձեռքերս կ'այրէր... Ոտքի ելայ, հազիւ երկու
քայլ առի եւ ցնդեցաւ հինին տեսիլքը: Ինքզինքս գտայ
ծունդերուն քով ասոր, այսՆորեկին որ կուրծքին վրայ սեղ-
մած լքուած ջութակը, ճպտտին ճարտար շարժումներովը
կը նուագէր միշտ հին աղուոր եղանակը:

ԵՐԱԶԻ ՀԱՄԲՈՅՐ

Երբեք այսքան երջանիկ եղած չէի, ոչ երազի մէջ
ոչ արթնութեան:

Հիմա շրթունքներս մեղրազօծ կը թուին ու ձեռքիս
վրայ կը փակցնեմ բերանս, աւելի զուտ ու որոշ զգալու
համար հոն թրթռացող նուրբ հեշտութիւնը:

Չէի տեսած զայն առաջ, բայց աղուոր էր, երիտա-
սարգ ու ժպտուն եւ անկիւն մը գտայ զինք ու բնականօ-
րէն, զինք համբուրել ուզեցի:

Պահ մը դիմադրեց ինծի. փախցուց բերանը իմ հետա-
պնդող շրթունքներէս, ժպտելով, խնդալով, գուլիսի ու
իրանի անհամար շարժումներով:

Բայց վերջապէս բերանս գտաւ իր բերանը, ինկաւ
անոր վրայ եւ անհաշիւ ծծեց զայն՝ ծաղիկի մը պէս՝ գի-
նով, յիմար ու նեկտարուած անով:

Երբոր արթնցայ, երջանիկ էի, ինչպէս երբեք երջա-
նիկ եղած չեմ ոչ երազի մէջ, ոչ արթնութեան:

Ի՛նչ փոյթ որ ցերեկները անհամ ու տրտում անցնին եթէ գիշերը պիտի յորդի սիրտս համբոյրի մը մէջ, աւանձին բարձիս վրայ:

Առտուն զովացած պիտի արթննան շրթունքներս ու աչքերուս ետին պիտի մնայ տեսիլքը ժպիտին:

Օ՛հ, երեւցի՛ր երազիս մէջ ամէն գիշեր, անձանօթ էակ, ու զիմադրէ համբոյրներուս:

Ամէն գիշեր իջի՛ր քու կապոյտ մթնոլորտէդ իմ մենութիւնս ծաղկեցնելու:

Եւ այդպէս անգամ մը, իմ հեշտութեանս միջոցին, զիս քեզի հետ տար քու կապոյտ մթնոլորտդ, անձանօթ էակ:

Ծ Ո Վ Ե Չ Ե Ր Ք Ի Ն Վ Ր Ա Յ

Ամայի, երկար դաշտ մըն է ծովեզերքը: Թարմ ու դաւար խոտերուն մէջէն ցցուած մամռապատ ժայռեր, արեւին տակ, կարծես կը խոկան Չանձրոյթը իրենց անփոփոխ կեանքին...

Ծովեզերքին վրայ հարթ աւազ մը կը փռուի: Մամռապատ ժայռերուն մէջտեղ, խրճիթ մը՝ խոռոչանման մերկ պատահաններով՝ ժայռէ գերեզմանաքարերու մէջ հողէն դուրս ելած գանկի մը պէս՝ կը խոկայ Ոչնչութիւնը կեանքին...

Եղբեւանիի բարակ ծառ մը տունին երեսը կը պատատէ: Պատահաններէն մէկուն մէջ աղջիկ մըն է նստեր, ձեռքը ծնօտին ու կուրծքը բաց, մի՛ս մինակ հորիզոնին գիրկընդխառնումին դիմաց, կը խոկայ Առանձնութիւնն իր կեանքին...:

ԵՐԻՑՈՒԿՆԵՐ

Անցեալ տարի այս ատեն՝ գարունին, իրիկունները դաշտին մէջ կը պտտէի, հողիս լայնցած յուզումով եւ շնչելով թարմ օդը որ կարծես մարդագետիներուն կանանչէն կը բարձրանար:

Մեծ երիցուկներուն պէս որոնք կանանչին մէջ իրենց ձերմակ ժպիտը կը բանային, այդ պահուն նոր սէր մը կը բացուէր սրտիս մէջ:

Սիրուած հասակը կ'անցնէր հեռուէն եւ ես վախով, աւելի ցած կը մրմնջէի իմ երգս՝ չլսուելու համար անկէ: Կ'ուզէի որ հեռուէն, ան տեսներ շրթունքներուս շարժումը ու գաղտնի սիրէ՛ր զիս:

Եթէ արդէն կը սիրէ՛ր զիս...: Խեղճ ձերմակ երիցուկներ որոնք զո՞հ կուտայի իմ սիրոյս: Կը զզջամ այն բարկութեան համար որով կը նետէի ձեզ երբոր «Երբե՛ք» կը յայտնէիք:

Բայց գուրգուրանքով կը յիշեմ այն հաճոյքը զոր կ'առթէիք ինձի, երբ վերջին թերթը ձեռքիս մէջ շրթանցս վրայ կը մնար «Խենդի՛ պէս»...:

Խենդի պէս ես սիրեցի զինք. ան Երբեքով մը փեթըռակ սիրտս՝ խեղճ ձերմակ երիցուկ:

Գ Ի Լ Ց

Քեզ սիրելէս ի վեր ամէն օր նոր գիւտ մը կ'ընեմ:

Գիտէի՞ր թէ ինչու քեզ կը սիրեմ: — Անոր համար չէ՛ որ ամենէն գեղեցիկն ես, այլ անոր համար որ քու գեղեցկութիւնդ ես ամենէն աւելի կը սիրեմ:

Եւ քու գեղեցկութիւնդ ամենէն աւելի կը սիրեմ այն օրէն ի վեր ուր տեսայ քեզ:

Մ Ա Ն Ի Շ Ա Կ Ը

Մ. Միհրդասեսանցիև

Ես կը սիրեմ շնչել Մանիշակը, իր տերեւներուն նախանձոտ թաքստոցին մէջ, հողին վրայ ամբողջ հասակովս իր մօտը պառկած :

Գարնան առտուններ, այդպէս, ծծելով իր թաւշոտ բուրուժը, մտերմացայ իրեն՝ առագաստին խորը քաշուած պզտիկ, համեստ հարսին :

Եւ քիչ քիչ ան ինծի բացաւ իր հողին, բուրումնաւէտ անգայտ հողին զոր իր պզտիկ բաժակին մէջ դժուարաւ կը սեղմեցնէր :

Ըսաւ ինծի թէ ինչպէս ատեն մը ինքն ալ, ամէն ծաղիկներուն պէս հողէն վեր գլուխը կը բարձրացնէր, արեւին տակ իր գեղեցկութիւնը շողացնելու :

Ինչպէս, շեփորուկին նման, իր տերեւներն ալ պատերուն վրայ ասեղնագործութիւններ կը հիւսէին եւ անոնց մէջտեղ իր ծաղիկները, արուեստով զետեղուած ուլունքներու պէս կը պսպրային :

«Բայց, հծծեց, օր մը այն պատերուն մէջ իշխանուհի մը բնակելու եկաւ, արեւին պէս լուսաւոր եւ նազելաքայլ :

«Իր նաժիշտները, ամէն առաւօտ, պսակ կը հիւսէին վարդերէն ու քրքումներէն, մեխակներէն եւ շահողրամներէն ու կը բերէին ճերմակ իշխանուհւոյն գիրկը դնել :

«Իմ բարձունքէս նախանձով կը տեսնէի քոյր ծաղիկներուն երջանկութիւնը եւ իջնելու, խոնարհելու պէտքէն գրաւուեցայ :

«Աստիճան առ աստիճան սահեցայ պատերէն վար. տերեւներս հեռզհեռէ խտացան եւ ես ծածկուեցայ անոնց մէջ, չտեսնելու համար անկումս :

«Ինկա՛յ հողին վրայ, անբոյր գաճաճ խոտերուն քով ու անոնց հաւասար արմատներ» նետեցի :

«Եւ առտու մը, ծածանուն ճերմակ պարեգօտով իշխանուհին, իր դանդաղ հեշտական պտոյտին մէջ, զիս իր թեթեւ ոտքերուն տակ մեղմօրէն կոխտեց՝ մինչ ես, այդ գգուանքին փոխարէն, իմ հողիս կուտայի :

«Առտուան զովութեան մէջ, իշխանուհին, զարմացած, ծծեց իմ անձանօթ բուրումս եւ աշուրները թաղուեցան անուրջին խորը :

«Այդպէս ես իմ երազս գրկեցի, երջանիկ ու գոհ մութին մէջէն ծաւալեցնելուս սիրոյ խունկը որ կը հեշտացնէր վերը, լոյսին մէջ շարժող էակը . . . »

Մ Ո Ւ Թ Ի Ն Մ Է Ջ

—

Երբոր իրիկուան մութը կ'իջնէ վար երկնքէն, քեզի կը դառնայ մտածումս եւ այն ատեն է որ գեղեցկութիւնդ աւելի ժպտուն, աւելի մերձենալի կը դառնայ:

Որպէս զի ժպտոդ իր գողար տարածութեամբ լուսասաւորէ ամբողջ դէմքդ, մութին մեղսակից շրջանակումը պէտք է:

Մութին մէջ լոյս ծաղիկներ կը ցանէ քալուածքդ եւ կը հետեւիմ ծաղկի ցօղունի մը պէս ձկուն քու հասակիդ:

Ու երբոր գիպուածով ետիդ կը դառնաս, մութին մէջ մոռցուած անլոյս աշտանակ՝ կը բռնկիմ յանկարծ բոցովը նայուածքիդ:

Վ Ս Ո Ւ Պ Ն Ե Ր

—

Աշխարհներ են, իրենց ճամբէն շեղած: Շղթայէն անջատուած օղակներ որոնք հոս ու հոն կը գլտորին:

Աշխարհներ էին որոնց քաղաքները մէյմէկ Սոգոմ ու Գոմորներ դարձան:

Ու անոնց մեղքին համար Աստուած պատժեց զանոնք. իր շունչը չփչեց ալ անոնց վրայ, իր մատին մղումը զլացաւ անոնց եւ դուրս ինկան ներգոյշնակ գնացքէն:

Միջոցին մէջ բարձրացած էին անգիտակից քարշողութենէ մը եւ անա կը գահավիժին, խաղալիկ ուրիշ զօրութեան մը:

... Գլխու պտոյտէ բռնուած աշխարհներ, ինկէ՛ք, ինկէ՛ք մութ երկնքին մէջ:

Գահազուրկ արքաներ, գլուխնիդ վար, նետուեցէ՛ք, նետուեցէ՛ք ծովին մէջ:

Գինով աղջիկներ, խնդալով, վազեցէ՛ք, վազեցէ՛ք մայթին վրայ:

Թեթե՛ւ փոսուռայներ, սահեցէ՛ք, սահեցէ՛ք խաւարին ծառերուն մէջէն ... :

Զ Ղ Ջ Ո Ւ Մ

Ա. Ի. ին

Գարնան վերջալոյսի մը, երբ իրիկունը քիչ մը ցուրտ կ'ընէ գեռ, պարտէզիս վարի ծայրը, հոն ուրկէ նայուածքը բլուրներու կանանչ, կակուղ կուշտին վրայ կը փռուի եւ կը թաղուի ծմակներուն թաւշոտ ստուերին մէջ, պարտէզիս ամենէն վարի ծայրը, մանիշակներու մէկ քանի խիա թուփերու քով, գացի սպասել անոր, որ առաջին անգամ կեանքիս մէջ, գիտէի թէ պիտի գար: Եւ եկաւ, իրօք, անմիջապէս: Պարտէզին վերնայարկէն, վարդենիներուն մէջէն կարծես, հասակը յանկարծ բաժնուեցաւ ու եղանակաւոր ու լուրջ ու տրտում քալուածքովը դէպի ինծի դիմեց: Երբոր գինք ճանչցայ, բնազդօրէն ձեռքս կուրծքիս տարի ու վախով դէպի յառաջ երկարեցի, կարծես անոր արգիլելու համար մօտենալ: Բայց ան, չտեսաւ շարժումս եւ անձայն եկաւ, միւս ծայրը նստարանին ուր ես նստած էի, եկաւ բազմիլ ինչպէս ծառէն բաժնուած ծաղիլի ձերմակ թերթ մը:

Նայեցայ իրեն, աչքերուն մէջ որոնք վրաս կը դարձնէր այնչափ բարութեամբ որքան երբեք տեսած չէի աշխարհի մէջ: Ըսել կ'ուզէր, իր նայուածքը. « կանչեցիր ու եկայ անա: Ինչո՞ւ կանչեցիր — չեմ գիտեր, բայց կը կարծեմ ճանչնալ քեզ եւ հին ծանօթ մը տեսնել հաճոյք է ինծի: Կը զգամ որ ինծի չարիք չես կրնար ուղեւ. ընդհակառակը, որքա՛ն գորով կը ճառագայթեն աչքերդ: Այս վերջալոյսը կը սիրեմ ես, այս վերջալոյսը որ հովիտները ու բլուրները կը կենդանացնէ: Վերջալո՞յս թէ արշալոյս, ինծի կը թուի թէ նոր լոյս մը կը ծագի մեր մէջտեղը, մեր վրան, մեր շուրջը: Ա՛հ, կը սիրե՛ս զիս... »

Երբ իր նայուածքը այս վերջին բառը արտասանեց՝ կամաց մը երկնցուցի ձեռքս իր ձեռքին ու քովս քաշեցի զինք: Մեղամաղձութեամբ վերցուցի գլուխս եւ երեսն ի վեր յուլօրէն իր լոյս բիբերուն մէջ նայելով,

«Թո՛ղ սուր, ըսի, որ ինքզինքս վեց տարի առաջ երազեմ: Դուն հիմա կըմբռնես թէ կը սիրեմ քեզ եւ կը զարմանաս, կը յուզուիս: Կը սիրէի քեզ, այո՛, հոգիիս խորէն, մտածումիս արմատներովը, աչքերուս պահարանովը ու ականջներուս քարայրովը, ոնգունքներուս ընդունարանովը եւ ձեռքերուս գրգարանովը: Քեզի տենչացի ամէն վայրկեան, սուրբի մը պէս որ աստուածային շնորհքին կը տենչայ: Քու հոգիդ երեւակայեցի ինչպէս

մութ սրբարան մը որուն մէջ վերջապէս, ինքզինքէս պիտի ազատագրուէի... :

«Այնչափ աւելի սիրեցի քեզ — որչա՛փ քիչ անշուշտ — որքան օր օրի աւելի անկարելի տեսայ սէրիս փոխադարձումը: Բայց հիմա, այս վերջալոյսին քեզ կանչեցի որպէսզի, գոնէ... ըսես... թէ կրնայի՞ր զիս սիրել:»

— Ինչո՞ւ գիտնալ ուզել. ինչո՞ւ միշտ դժբաղք ըլլալ ուզել... Անդարմանալին շատոնց պատահած է: Պիտի չըսեմ քեզի նոյն իսկ թէ մեր պատահումներուն մէջ համակրութեամբ թէ հակակրութեամբ կը տեսնէի քեզ: Անցեալը փորելը մեծագոյն յիմարութիւնն է... :»

Եւ հեռացաւ, ինչպէս եկած էր, վերջին երկար նայածքէ մը ետք, մեղմօրէն փպտելով ու ծնրադիր, իր տեսէն մէկիկ մէկիկ համարուեցի իր ոտքին հետքերը... :

Հ Ո Վ Ո Ւ Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Երկու հովիւ պատանիներ լեռն ի վեր կ'ելլէին: Ամբողջ օրը արածել տալէ ետք իրենց հօտերը՝ գանոնք լեռան ոտքը գտնուող փարախը յանձնած էին:

Լեռան դէմ յանդիման, հորիզոնը յամբարար կը մերկանար իր կարմիրներէն. անհամար, անծայր սև քօղեր կը տարածուէին, կը պարուրէին դաշտը եւ ստորձանարար կ'ողողէին լեռան կողերը:

Երկու հովիւ պատանիներ լեռն ի վեր կ'ելլէին:

Իրիկուան զովացող զեփեւօը վայրի անանուխի ու ծոթորի դրդուիչ բուրումներ կը թռցնէր իր մէջ: Հեռաւոր քաղաքէն ձայները կը մարէին, կը թաղուէին կամաց կամաց եւ տարտամ, թուխ ստուերին վրայ բնակութիւններուն անորոշ լոյսեր, երկիւղով իրենց բերերը կը բանային:

Երկու հովիւ պատանիներ լեռն ի վեր կ'ելլէին:

Երկուքն ալ ամուր, պողպատէ սրունքներ ունէին ու

րոնց վրայ նուրբ մէջքերը համաչափ կը թեքուէին, հազիւ կրթնելով երկար ցուպին զոր թոյլ շնորհով մը իրենց թեւերը կը տեղափոխէին: Գառնուկի թաւ մորթեր մինչև իրենց ազգերը կ'իջնէին, կաշիէ սպիտակ զանկապաններ հագած էին եւ բաղմակապ իրենց տրեխները ձայն չէին հաներ զամբուռներուն ու մոմոշներուն գորգին վրայէն յամբար յառաջանալով:

Երկնքին վրայ աստղերը մէկիկ մէկիկ կը վառէին, անոր հեռացող պարապին մէջէն հեռո՛հեռէ կը ծնէին, անբզգալաբար, լոյս ծաղիկներու պէս՝ սեւ ածուի մը վրայ:

Երկու հովիւ պատանիները լեռն ի վեր կ'ելլէին:

Նոյն բարձրութիւնը ունէին երկուքին ալ հասակները եւ անոնց միութենէն կազմուած քալուածքը դաշն էր ու նուազաւոր՝ ինչպէս եղեւիններու անտառի մը աստանումը: Թուխ էին երկուքն ալ ու իրենց առողջ, արեւազարկ երեսներուն վրայ պերեւէշտները մաքուր ու կաթնազօծ էին դեռ: Իրենց երկար թարթիչները, վախով, յանկարծ դէպի վար կը դառնային՝ ամէն անգամ որ դիպուածով իրենց սրունքները իրարու կը քսուէին եւ մէկուն իրանը միւսին վրայ կ'իյնար, մութին մէջ:

Հիմա, մութը աղէկ մը պատած էր չորս դին: Յետամնաց ծիծեռնակներ, անոնց ուսին վրայէն, դէպի իրենց բոյները կը շտապէին: Յանկարծ, խաւարին մէջ, հեռուէն անցնող առուակի մը խոխոջիւնը ճառագայթի մը պէս իջաւ անոնց վրայ ու սկսան աւելի որոշ տեսնել իրենց մէջը:

Երկու հովիւ պատանիները լեռն ի վեր կ'ելլէին:

Երբոր լեռան գագաթը հասան, մէկդի նետեցին իրենց ցուպերը ու դէմ դէմի նայեցան իրարու աչքին մէջ, դեռ բառ մը չըսած:

Յետոյ, յոգնած ինկան կակուղ մարմանդին վրայ: Պահ մը ետքը, գլուխնին վերցուցած՝ երկարօրէն երկինքը կը խուզարկէին: Երբոր գտան ամէն համաստեղութիւնները իրենց սովորական տեղերը, անոնցմէ այն որ աւելի դիտուն էր բռնեց, զողալով, միւսին ձեռքը եւ ուղղելով անոր ցուցամատը դէպի պզտիկ, պսպղուն կապոյտ աստղերը՝ իւրաքանչիւրին անունը տուաւ եւ անոնց շարժումները պատմեց, երկուքը միասին կը լեցուէին անոնց լուսաւոր քթթումներով:

Յանկարծ մօտակայ բլուրի մը գագաթը բռնկեցաւ եւ

Երկնքէն իրենց նայուածքը սարսուռով իջաւ անոր վրայ :
Անոր սպասեցին՝ խանդոտ սեւեռումի մը մէջ :

Ալ չխօսեցան : Լուսինը նախ ոսկի կէտ , յետոյ մաշիկ
երեւցաւ բլուրին ետեւէն . կէս սկաւառակ՝ գծուեցաւ եր-
կընքին վրայ ու լուսաւոր գունտի մը նման՝ թաւալեցաւ
անոր մէջ :

Երկու հովիւ պատանիները քով քովի քնացան լեռան
վրայ :

Տ Ո Ւ Ն Ս

Օհ , Աստուած , ոչով ու քայու-
քիւնը տուր ինձի մարմնիս եւ արհիս
վրայ նայելու առանց կողմակի :

ՊՕՏԸԼԷՐ

Իմ տունս լեռան մը ստորոտն է ու դանախէի մը վը-
րայ , երկուքն ալ հաւասարապէս մթին անտառներով ծած-
կուած :

Տո՛ւն է թէ վրան . — այնչա՛փ անգամ տեսարանը փո-
խուեցաւ աչքիս առջեւ . բարձրանալու տենջով ամէն ան-
գամ քիչ մը աւելի վար գտայ ինքզինքս՝ խորխորատին
ճամբուն վրայ :

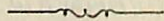
Նաւապետի մը պէս վտանգի մէջ իր նաւուն կամըր-
ջակին վրայ՝ տունիս մէջ ետեւ ու առաջ կը վազեմ հիմա ,
փոխն ի փոխ քննելու երկու հեռանկարները :

Երկուքն ալ իրենց հաւասարապէս մթին անտառնե-
րով՝ իմ վրաս կը խուժեն ու շուարած՝ անոնց մէջտեղ ելըզ-
գուիլ , անհետանալ կը կարծեմ :

Բայց մինչդեռ կը ճանչնամ այն անտառը որ տունիս
ետեւը կը տարածուի, գիտեմ անոր թանձրահոծ մթութիւն-
ները ու հազուադէպ լուսահետերը, անոր շատ թունաւոր
տունիները ու սակաւ անուշաբոյր ծաղիկները,

Կը դողա՛մ մտածելով անձանօթ արահետներուն անոր
որ առջիս, գիսախուիւ կը դահաւիթի, կ'իջնէ, յանգելով
անվերջ, անյատակ անդունդին՝

Տո՛ւն թէ դժոխք, կը հարցնեմ երբեմն ինքզինքիս ու
կը տենջամ ոչինչով մը դայն հիմէն օդը հանել ու թաղուիլ
անոր փլատակներուն տակ, չիջնելու համար աւելի վար,
անդունդին ճամբուն վրայ... :

Ա. Ռ. Ա. ՋԻՆ Մ Ա. Հ. Շ

Տիրաւն եղբորս յիշատակին :

Հազիւ եօթը տարեկան էի : Առաջին անգամն էր որ իմ
մատաղ սիրտս մահուան ծանրութեանը տակ ջախջախուած
կը մնար : Իր հիւանդութեանը երկար ամիսներուն մէջ իմ
հաստատ համոզումս էր թէ անպատճառ ա՛ն պիտի աղէկ-
նար, որովհետեւ ես շարունակ կ'աղօթէի Աստուծոյ, ես
անմեղ աղայ մըն էի, Աստուած աղաքներուն ձայնը կը լը-
սէր եւ ուշ կամ կանուխ իմ սիրելիս անպատճառ պիտի հա-
նէր անկողնէն : — Սե՛ւ համոզում : Աստու մը արթնցայ,
իբ սենեկին դուռը գոց գտայ, տունին մէջ, հոս հոն, կու-
լային եւ կը պոռային... Լախտի հարուած մը իջաւ գըլ-
խուս վրայ, միտքս թմրեցաւ եւ սիրտս պակսեցաւ, հա-
տաւ կուրծքիս տակ, անգիտակցաբար ես ալ արտասուելու
սկսայ : Բայց յանկարծ լուսաւոր գաղափար մը գաղբեցուց
արդունքս. — աղօթել, պաղատիլ Աստուծոյ, իմ մեծ հըս-
կայ Աստուծոյ՝ ողջնցնելու մեռելը :

Եւ շուտով առանձին սենեակ մը գացի փակուեցայ եւ ծնրադրած երկար, երկար ատեն աղօթեցի: Թեւերս վեր բարձրացուցած, աչքերս երկինք յառած, մտքիս ամբողջ պրկումներովը սրտիս եւ հոգիիս անդունդները քրքրեցի, ջանալով գտնել Անոր դուժը շարժող ամենէն ազուտոր ամենէն հաճելի խօսք մը, բառ մը: Մերթ, շուրջս, ետիս կը դարձընէի նայուածքս յուսալով գտնել մեռելը ողջընցած: Օ՛հ, անպատճառ պիտի ողջնար ան, քանի որ չէին տարած թաղած. ես անմեղ աղայ մըն էի ու կ'աղօթէի. Աստուած աղաքներուն ձայնը կը լսէր եւ իմ սիրելիս անպատճառ պիտի կենդանացնէր:

Այսպէս ժամեր մնացի. երբեմն բռռերս հատնելով, լուռ ու անշարժ՝ հողին փակած պղտիկ տունկի մը պէս եւ երբեմն լալով, հանդարտօրէն, առանց հեծկլտանքի, համոզուած թէ արցունքներուս կրակէ կաթիլները պիտի հալեցնէին սառէ սիրաը Աստուծոյ: Ի՞նչ, վաղը, տանէի՞ն, թաղէի՞ն պիտի զայն, վա՞ղը — օ՛հ, չէ՛, չէ՛, վստահ էի, Աստուած թող չպիտի տար ու անպատճառ զայն պիտի ողջնցնէր:

Վաղը այսօր եղաւ եւ մեռելը մեռել մնաց միշտ: Յուզարկաւորներու բազմութեան առջեւէն ես ալ կ'երթայի, ճնշուած, կտորած սրտով բայց յուսալով դեռ թէ պիտի

կենդանանար ան: Գիտէի թէ Յիսուս դագաղին մէջէն մեռելներ ոտքի հանած էր եւ իմ սիրելիս ալ անպատճառ պիտի կենդանանար: Սակայն կամաց կամաց, երբ դագաղը գերեզմանատան կը մօտենար, յոյսս ալ կտոր կտոր կը փլըթէր, կը պղտիկնար: Տարակոյսը կը ծնէր մէջս եւ ինձի կը թուէր թէ ձեռք մը հոգիիս մէջ անգթօրէն կը շարժէր Աստուածը. եթէ անիկա գոյութիւն ունէր, ինչո՞ւ չէր լսեր անմեղ աղու մը ձայնին ու չէր կենդանացնէր սիրելիս:

Գագաղը չուաններու վրայէն սահելով, սուր կըրնտոցներով փոսին մէջ իջաւ. անոր մէջը կը նայէի: Ծուրջանակի սեւ մարդեր սեւ հողեր եւ սեւ ձայներ կը նետէին. հողը կը զարնուէր դագաղին՝ կարծես արթնցնելու համար իմ սիրելիս իր քունէն: Բայց ա՛ն անշարժ կը պառկէր միշտ եւ պահ մը ետքը, հողը գոցեց զայն ամբողջովին եւ երկնքի նման կամարաձեւ ծածկուեցաւ անոր վրայ: Հիմա, ալ հաստատապէս կը զգայի թէ չպիտի ողջնար իմ սիրելիս:

Աւելի խոր քան այն փոսը ուր հանգչել գացիր դուն, ո՛վ Տիգրան, անդունդ մը բացուեցաւ իմ պղտիկ հոգիիս առջեւ, ուր տարակոյսին չուաններուն վրայէն, ցնորեցուցիչ արագութեամբ մը սահեցաւ, կորսուեցա՛ւ իմ ամբողջ հաւատքս . . . :

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Ձ

Իմ հին սիրելիս, ահա երազին թեևով ետ կը դառնամ սիրելու զքեզ:

Այնպէս ձերմակ եղիր նորէն, այնպէս պզտիկ ու աւնառակ:

Դուն ես, կը տեսնեմ: Մազերուդ ոսկին կը ցոլանայ աչքիս տակ, աչքերուդ կապոյտը կ'ալեծփի սրտիս մէջ:

Ճիշտ քու քովդ եմ. կը շնչեմ տաք բուրուամը մորթիդ եւ կը գինովնամ. մութ կը տեսնեմ եւ կ'երկնցնեմ թեւս քաշելու հարուստ գլուխդ ինձի:

Ո՛չ, կ'երազեմ անշուշտ. դուն չես այն չար նայուածքին տէրը որ վրաս կը դառնայ եւ նախատինքով, կըսպառնայ ինձի:

Բայց անկէ ետք ա՛լ ինչո՞ւ չունիմ գորովի հին յորդունները առջիդ. ինչո՞ւ, երբ իրիկունը սենեակիս մէջ մինակ կը մնամ՝ անկողնիս ոտքը կը ծնրադրեմ եւ դալարու ող բա-

զուկներուս մէջ քեզ բռնել կարծելով՝ յորդանոս կուլամ:

Օձի մը շարժիլը կը զգամ հոգիիս խորը երբ դուն եւրեսդ կը մօտեցնես ուրիշ երեսի մը — կոշտ երեսի մը — ու կը խնդաս:

Ես, կը խորհիմ հեռուէն. — ինչպէ՞ս ես երբեք չկրցայ զգալ հպումը իր մորթին. ի՞նչպէս երջանկութեամբ պիտի պահէի այդ շօշափումին զգայնութիւնը:

Եւ օր մըն ալ կը տեսնեմ որ ինձի կուգաս: Ես վախով ետ ետ կը քաշուիմ, գիշերը երթալ այդ յիմարութիւնս լալու համար:

Կը թողուս հասկցնել որ ա՛լ առաջուան պէս չար չպիտի ըլլաս. երբոր կը հարցնես պատճառը իմ հեռաւորութեանս՝ կ'ըսեմ

— Վիրաւորեցիր զիս
եւ կը պատասխանես

— Օհ, անգամ մը, ահամայ, մոռցի՛ր զայն.
եւ չեմ կրնար գիրկդ նետուիլ եւ մոռնա՛լ:

Տունդ, քու սենեակիդ մէջ դողալով կը պատիմ՝ երբ դուն հոն չես: Քու շունչդ կը գտնեմ անկիւններուն մէջ՝

մեղրի չափ անուշ ու կը շնչեմ: պատուհանին առջեւ, ծո-
վին կը նայիմ, խաղաղ ու կապոյտ, եւ անոր դէմ, այնտեղ,
երազը կը հիւսեմ գքեզ սիրելու:

Անկէ ետք, ա՛լ այդ սենեակը իմ սեւեռեալ մտածումս
կ'ըլլայ. անոր մէջ կը տեսնեմ քեզ, ոտքի վրայ, պառ-
կած, մերկ, խորհելով, կարգալով, սիրելով եւ ինքիբնիս
ժամադրութիւններ կուտամ հոն քեզի, անկարելի եւ ըզ-
գըլխիչ սիրոյ ժամադրութիւններ:

Անջրպետէն անդին զոր ակամայ դրած եմ մեր մէջտեղը,
քեզի չնայելով, քեզի չգպելու մարտիրոսութեամբ, քու-
մերկութեանդ տեսիլքը կը հետապնդէ զիս եւ անհամբեր
կը սպասեմ այն օրին ուր ծովին մէջ, պիտի ազատօրէն
դիտեմ քեզ:

Կրակի կտոր մը կ'ածխացնէ երեւակայութիւնս երբ
հազիւ, աչքիս տակ կը ցոլայ հոլանի սպիտակութիւնը
մարմնիդ եւ կ'անհետանայ ջուրին սէջ: Կը վախնա՞ս ինձմէ.
ատիկա կը խորհիմ երկար ատեն եւ կը տրամիմ, մահու
չափ:

Օ՛հ, համբոյրը որ յաւիտեան թեւաբաղխեց շրթունք-

ներուս վրայ, վիրաւոր թռչունի մը պէս. հետու էր ու
հիւրամերժ բոյնը ուր ան կ'ուզէր հանգչիլ:

Օ՛հ, տասնըհինգ տարեկանի անզուսպ, անխառն ուժը
որ կ'եռար հոգիիս մէջ, դեռին ջուրերուն պէս որ արգելք
կը գտնեն հոսելու՝ իր եզերքները աւերեց:

Անկէ ի վեր, ամէն անգամ որ սիրոյ ծարաւը կրծեց
սիրտս, երեւակայութիւնս յետադարձ թռիչով մը քեզի վա-
զեց ու փակ սենեակիդ առջեւ կեցաւ:

«Անոր նե՛րսը» հառաչեցի միշտ. անոր ներսը որ մար-
մինիդ հետ հոգիդ ալ էր, ուր խորհրդի ժամերուդ, թե-
րեւս, ամբողջ կարաւան մը կ'անցնէր, երազի ու Գորգ-
վի՛ որուն մէջ, թերեւս, ո՞վ գիտէ, իմ պզտիկ տեղս ու-
նէի ես ալ...:

ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Այն օրը պիտի չմոռնամ: Կըզգայի որ երջանիկ էի, քանզուսած սիրոյ մը բեկորներուն մէջ գիտնալով որ վերջին անգամ կը գտնէի զիս հմայելու համար պէտք եղած հրապոյրը: Ամբողջ տասը վայրկեան իր քայլերուն հետեւեցայ, կամուրջին վրայ անձրեւոտ օր մը, ոտքերս ճըշդիւ գնելով հոն ուրկէ վայրկեան մը առաջ իրենները կը հանէր, ինծի շնչելով ու տարածելով սրտիս մէջ իր խօսքերուն եւ խնդալներուն արձագանգը: Սիրոյ մէջ ուրախութեան վարժուած չեմ եւ երջանկութեանս այդ կարճ միջոցին ամէն երկվայրկեան կրկին վախը ունէի տեսիլքին անհետացումին՝ ճանճրոյթով կամ ճամբուն վերջանալովը: Մէկը կար հետը, եւ քալելով՝ ինքզինքս այն մէկուն տեղը կերեւակայէի որուն թեւը մտած էր: Այն գերագոյն գգուանքը զոր կը զգար անշուշտ այն միւսը՝ անկէ ինծի կը փոխանցուէր, թեւս կը փայփայէր եւ մարմնիս վրայ կը տարածուէր: Այդ օրը, ամենէն քիչ պղատոնական զգացի այն հին սէրը: Մտածեցի թէ հրաշալի ըլլալու

էր անցնել թեւս իր մէջքին շուրջը, մատներս սահեցնել իր մարմնին վրայ եւ բերանս իր բերնին կցել . . . :

Օ՛հ, այդպէս կեանք մը հաճոյքով պիտի ընդունէի, սիրուած էակին ետեւէն անձրեւոտ օրով երկա՛ր ճամբայ մը, անոր չմոռնալու յօմար զրկանքովը, իր ծիծաղին հունչը երակներուս մէջ դովութիւն մը հոսեցնելով, իր թռչտուն բառերուն խմաստը տարրալուծելով եւ սնանելով անոնցմով, շնչելով օդը զոր շնչեց, կոխելով հոն ուր կոխեց, աղուո՛ր, աղուո՛ր ճամբան մինչեւ այն օրը անշուշտ, ուր երբեք չհասած իրարու, պիտի սուզուինք երկուքս ալ հողին մէջ, մեր առջեւ, իրարմէ քա՛յլ մը հեռու . . .

Ն Ա Ր Կ Ի Ս

—

Վիշաք փախցուց Նարկիսը իր խաղաղ գիւղէն :

Մոլորուն քայլերը վայրահակ զլխուն ծանրութենէն առաջնորդուած՝ զայն բնազդաբար մղեցին դէպի անտառին խորը ուր գարունը նոր կը ծնէր եւ որուն հեւքոտ ստուերին մէջէն մեկնող թռչուններուն կողկողանքը իր սրտէն ելլել կը թուէր իրեն : Միտքը կը տանջուէր տեսիլքովը իր ընկերին որմէ կը փախչէր . անոր հասակը կը կարծէր տեսնել իւրաքանչիւր ուռիի թեքումին վրայ, անոր նայուածքը կը գուշակէր տերեւներուն բացուած քներէն ինկած լոյսի հատուածներուն մէջ, անոր շունչը կը շնչէր երեսին վրայ խաղացող զեփիւռէն . . . :

Երբոր կեցաւ, վերջապէս, հսկայ բարտիի մը տակ եւ գոցեց աչքերը՝ աւելի յտակ տեսնելու համար իր ընկերին դէմքը՝ զղջաց փախած ըլլալուն համար անոր քովէն : Երջանկութիւն մըն էր անոր քովը ըլլալ, ձայնը լսել եւ նայուածքը ըմպել՝ որչափ ալ ցաւագին անիկա՝ որովհետեւ երբեք օր մը անոր ականջէն վար խորհրդաւոր

բառ մը չէր կրցած փոխալ, անդուսպ տենչանքի վայրկեանի մը երբեք չէր սեղմած անոր թեւը եւ ամառ գիշեր մը, լուսնին ծորած անուշութեանը տակ, խելայեղօրէն, իր թեւին վրայ չէր շրջած անոր գլուխը եւ բերնին դէմ մոլեգնաբար զայն չէր համբուրած . . . : Ձայն ճանչնալէն ի վեր, այդպէս, միշտ տանջանք մը եւ լած էր իր սէրը . քանի անգամներ Նարկիս զայն չտեսնել ու գածէր ու չէր կրցած եւ քանի անգամներ առաջագրած էր հանգարտօրէն, քաղցրութեան մէջ այն վայրի զգացումը բնական երեւցնելու համար՝ մեղմօրէն բանալ իր սիրտը անոր առջեւ եւ չէր կրցած : Խպնոտ, ձախաւեր ու բիրտ եղաւ անոր քով որուն պիտի ուզէր քալած ճամբան ըլլալ անկէ կոխկրտուելու համար : Գիշերները անոր տեսքովը կը խըռովուէր իր քունը ու առտուն այդ խռովքով մխիթարուած կ'արթննար, զայն երազին մէջ գոնէ վայրկեան մը իր քով ունեցած ըլլալուն գոհութեամբն ու ոգեւորութեամբը : Ինչպէ՛ս շուտ կը տրտմէր սակայն . երազէն դուրս ամէն մէկ քայլ զինք կը բաղխեցնէր առարկաներաւ եւ մարդերու որոնք կոշտօրէն իրական էին ամենքն ալ : Իր աննիւթական սէրը կը վերաւորուէր, կ'ընկճուէր աշխարհքի հետ շօշափումին մէջ եւ Նարկիս կը սրտմտէր, անոր մարմին առնելուն պէտքը կը պահանջէր, կ'ուզէր յիշել ցաւը, ձայնն

ու համբոյրին քաղցրութիւնը որոնցմէ երազը յիշատակ չթողուր: Իր կեանքը, այդպէս, ճամբուն եզերքը բուսնող երկայն տատակի մը պէս եղաւ, միայնակ եւ անմատչելի, դժխեմ, ծածկուած փոշիներու տակ ու չկրնալով անգամ իր պզտիկ ծաղիկը բանալ՝ մխիթարուելու համար:

Իր ընկերին երկայն էր հասակը. իրենց դաշտին հողին սյփը եւ թուխ գոյնն անցած էր մորթին մէջ ու երբոր կ'երթար ան՝ մերկ, բարձրերուն զնդերները զողացնելով ու երգելով, վերէն վար, մարմնին անպարագիծ ներդաշնակութիւնը՝ կ'երգէր իր սիրտն ալ, ցաւի մէջ, ինչպէս վախով բացուած դուռ մը: Ինչպէ՞ս պիտի կրնար երբեք հասկցնել անոր թէ իր ամէն շարժումները, ամեն բաները, ամեն նայուածքները, կը ժողվէր, իր մէջը կ'առնէր ինք, թէ իրմով կ'ապրէր միայն, թէ անուրիօրէն անիրաւ էր որ ինք երբեք չգիտնար այս բոլորը:

Յաճախ Նարկիս կը տեսնէր զայն որ կ'երթար անդիտակ իր մեծափառ զեղեցկութեանը եւ փոխանակ մօտենալու ու խօսելու անոր՝ կը նախընտրէր պահուել մացառնիւրուն ետին ու գողի պէս, սողոսկելով հեռուէն կը հետեւէր անոր: Անոր վրայ պիտի վազէր, անոր ոտքին ներքեւը, փոշիին մէջ գլորէր եւ համբուրելով անոր ծունկերը՝ պիտի աղաչէր, պիտի պոռար որ սրտին մէջ նայի, աչքե-

րուն մէջ, վայրկեան մը կարեկցութեամբ նայի՝ որոնց խորը իր պատկերը դրոշմուած պիտի դանէր: Կամ կը փափաքէր, փուշերուն վրայ ձեռքերը արիւնոտելով, անոնց ետեւէն, երկվայրկեան մը չբաժնելով նայուածքը անոր պաշտելի հասակէն, կը փափաքէր որ յանկարծ վտանգ մը պատահէր, ցուլ մը որ անոր վրան վազէր, սաստիկ երկրաշարժ մը որ զայն դեռնէր ձգէր կամ կայծակը որ աչքին դէմ ծառ մը բողբոջառէր՝ որպէս զի իր թաքստոցէն դուրս սրանալով զայն թեւերուն մէջ վերցնէր, արտփող սիրաւ սրտին վրայ սեղմած՝ փայփայելով եւ երկարօրէն օրրելով՝ զայն եղբայրօրէն խաղաղեցնէր...:

Գիւղին ամեն աղաքներուն հետ Նարկիս զայն մտերիմ տեսած էր. կատակներ կ'ընէին միասին եւ տօնի օրերը, երբեմն, նախանձոտ աղջիկներուն նայուածքին տակ, գիւղին հրապարակին վրայ անիկա ըմբշամարտի կ'ելլէր իրեն հասակակից պատանիներու հետ: Նարկիս հեռուէն կը նայէր օտար թեւերուն որոնք կը գրկէին անոր մերկ ու կարմրած մէջքը. անոր քամակը ծանր ձիգերով կը ծռէր ու կը բարձրանար, քրտինքին տակ փալիւրուն իրանը մէկ մը աջ, մէկ մը ձախ կը թեքուէր, հոլանի թեւերուն երակները կուռենային, մինչդեռ յետանբաղուկին ջիղերը պըրկուելով՝ կը գիզուէին ընկոյզներու մեծութեամբ: Մէկ

ոտքը ետեւ եւ մարմինը ամբողջ յառաջ ձգտած, սրունքները իր ոտխին սրունքներուն կ'անցնէին, կը հիւսուէին միասին, եւ Նարկիս մուկին ու տոգոյն՝ կը դրդուէր հրապարակին վրայ նետուիլ ու բրտօրէն բաժնել զանոնք իրարմէ: Երբօր, ինչպէս յաճախ, յաղթանակը իր ընկերին կը մնար, գիւղին ամենէն աղուոր աղջիկները կուգային անոր շուրջը զայն հովահրել ու անոր քրտինքը սրբել: Հեռուէն, քարացած, Նարկիս կը դիտէր անոնց խուճար, նախանձով խառն հպարտութիւնով մը լեցունելով սիրաը՝ ինքնիրենը ըսելով, իբրեւ մխիթարութիւն, թէ վերջապէս անարժան տեղ մը չէր դրած իր սէրը . . . :

Այդպէս, հեռուէն, ամէն օր հետեւելով անոր — որովհետեւ հեռզհեռէ աւելի վայրենի կ'ընէր զինք սէրը ու չէր համարձակեր ա'լ խօսիլ իսկ անոր — երկարօրէն Նարկիս կ'ուսումնասիրէր անոր շարժումները, անոր քալուածքը շնորհալի ու հպարտ կը գտնէր միանգամայն եւ անզգալարար անոր նմանելու տենչով, սկսաւ իր հասակն ալ անոր հասակին լքումը առել եւ իրենը ընել անոր գլխու բարձր բռնուածքը: Այդպէս, գիշեր մը, լուսնակ լոյսով գացած ատեն, առջեւէն երկարող իր ստուերը յանկարծ զարմացուց եւ հմայեց զինք. իր ընկերին հասակն էր, անոր շարժուածքովը որ կը փախչէր առջեւէն . . . : Ուրիշ անգամ մը, անցորդ ծերունի մը որ

նստած էր հանգչելու համար գիւղին աղբիւրին քովը, անոնց երկուքին իրարմէ քիչ հեռու անցնելը տեսնելով՝ կանչեց եւ քաղցրութեամբ հարցուց

— Երկու եղբայրնե՞ր էք դուք:

Օ՛հ, հաճոյքը զոր անգիտակցօրէն այդ օտարականը ընծայեց Նարկիսին: Անոր վրայ վազէր եւ երախտիքով պիտի համարուէր օրհնելու համար երկարած անոր ձեռքերը . . . : Կարմրած՝ հազիւ համարձակեցաւ սակայն նայուածքը վերցնել իր ընկերին վրայ որ ինքն ալ յուզուած, — չգիտնալով ինչո՞ւ, — պատասխանեց .

— Եղբօր նման էինք առաջ, բայց հիմա ժամանակէ մը ի վեր հազիւ ծանօթներ ենք:

Ի՞նչ ըսել, Նարկիս չբողոքեց անգամ իր ընկերին ակնարկութեանը դէմ: Ի՞նչ օգուտ. պիտի կրնա՞ր երբեք ըսել անոր ինչ որ կուզէր ըսել: Եւ եթէ համարձակէր բանալ ու դնել սիրաը անոր առջեւ, ա'ն պիտի վախնար անշուշտ ու նողկանքով պիտի ետ ետ քաշուէր. . . Մահը նախամեծար կը համարէր անոր քամահանքէն, որովհետեւ, գոնէ, կը մտածէր թէ մեռնելէն ետքը, անկեղծօրէն, ի յիշատակ իրենց անցեալ բարեկամութեան անոր աչքերէն ինկած քանի մը կաթիլ արցունք պիտի սփոփէին իր շատ տառապած ոսկորները . . . :

. . . . .

Յամբարար, նորարոյս ծղօտներուն վրայէն անցնելով, Նարկիս հասաւ անտառին մէջտեղը լուսահետի մը ներքեւ ցոլացող լճին եզերքը: Երկու ձեռքերովը նիհար կուրծքը կը սեղմէր՝ մեղմելու համար անոր բուռն զարկերը: Յանկարծ նայուածքը ինկաւ ոտքին տակ ջուրին մէջ անդրադարձող պատկերին վրայ: Այն միեւնոյն դողը որ լուսնի լոյսով գիշեր մը զինք դրաւած էր՝ կափկափել կուտար դարձեալ իր ակօսները: Ջուրին գորշ հայելիին մէջ գլխիվայր կը տեսնէր պատկերը անոր ուրկէ յուսահատ եւ վերաւոր փախած էր եւ զոր կը փնտռէր հիմա: Անոր մարմնին շրջագիծն էր որ կ'իջնէր վար, ուսին վրայ գլխու նոյն հակումով, անութին ներքեւէն նոյն յոյր գիծը կը վազէր որ մէջքին վրայ կորնթարթ շեղուելով սրունքներուն գիրգ իզգապարները կը դրկէր, ծունկին մէջ կը նեղնար եւ անզգալարար սեղմուելով ոտքին վրայ կը պարածուէր: Ա՛հ, այդ հասակը . եւ զմայլած Նարկիս նայեցաւ անոր մէջ: Ծռեցաւ, բարձրացաւ, փոխեց իր դերքը բայց որչափ շարժէր՝ կարծես այնչափ աւելի հաւատարմօրէն զայն երեւան կը հանէր ջուրին մէջ: Յետոյ հանդարտեցաւ իր տենդը եւ ինքնիրենը ըսաւ թէ աստուածներուն կողմէ իր անմեղութեանը արուած պատիժ մըն էր, թէ ջուրին մէջի էակը ինքը չէր կրնար ըլլալ, թէ թաքուն զօրութիւն մը անով զինք դեռ կը

հալածէր, ձեռքին տակ եւ անմատչելի կ'ընծայէր իրեն իր անսահման սիրոյն առարկան... Ի՞նչ փոյթ. հիմա անկէ իր ամբողջ կարօտը պիտի կրնար առնել: Հիմա, օրերով լճին եզերքը գամուած կը մնար, անկարող վայրկեան մ'անզատ հեռանալու անոր քովէն եւ նուսուֆարներուն մէջէն որոնք ջուրին երեսը կ'օրօրուէին, հակած՝ կըզմայլէր իր պատկերին վրայ որ իր ընկերինն ալ էր...

Օր օրի մարմինը կը նիհարնար ու կը թօշնէր, ինքնիր վրայ կ'ամփոփուէր, բայց հրաշքով մը կը պահէր միշտ սիրուած էակին հետ նմանութիւնը: Աչքերը լայնարաց բերելով, կը փողփողէին աստղերու նման եւ իրանը ամէն օր քիչ մ'աւելի առաջ կը ծռէր: Այդպէս լուկ, զմայլելով ու սիրելով՝ Նարկիս հիւժեցաւ ու իրիկուան մը դէմ ինկաւ, հազիւ լսելի ճողփիւնով մը, լճին երեսին վրայ: Կարապները, հոնկէ անցած ատեն, իրենցմէ կարծեցին զայն ու տարին անոր անկէիւ մարմինը, շուշաններուն մաքուր աղօթքին ու սէգերուն լացող թարթիչներուն մէջէն...:

Գ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ձմեռուան ամպոտ օրուան մը իրինկուռնը յուշիկ,
Յամբորոզայթ, թախանցիկ եւ հնչական .
Փողոցին մէջ անցքը մանուկներու երգեցիկ,
Իրերագիրիկ, պաղատագին իրենց ձայնով,
Մոլորած ծիծեռնակի մը նըման,
Ջարնուելով գոց պատուհաններուն
Եւ անցնելով :

Սենեկին մէջ փայլուն բոցի մը դիմաց,
Թիկնաթոռի մը խորը, թաղուեր՝
Գիտեմ թէ ցուրտ է դուրսը
Եւ գիրքը ձեռքէս սահելով ինկած
Թաւ գորգի մը մէջ՝ կը լեցուիմ կամաց
Ու կամաց հաստ ու ծանր վարագոյրներուն
Թօնած իրիկուան մութով . . . :
Վարէն անցնող մուրացիկ աղոց ձայնը սակայն
Խռովեց հոգիս . ձայն անմեղութեան,
Թշուառութեան ձայն :
Կ'ուզէի տեսնել պզտիկ իրաններն իրենց
Փաթտուած շալերու մէջ բզիկ բզիկ,

Կոնակնուն վրայ հանգոյցով մը մեծ,
Կապոյտ ձեռքերով ու մերկ ոտքերը
Հնչեցնելով մայթին վրայ
Ու քաշելով քայլ առ քայլ
Տրեխներ մեծ մարդու . . . :

Հոս կրակին դէմ կ'ուզէի որ մտած
Իրենց անգամները տաքցնէին .
Գոհ եւ զարմացած իրենց աչքերը վրաս դարձնէին :
Անոնց տաք կերակուր կերցնէի
Ու գինի խմէին . . .
Ինծի պատմէին թէ ուրկէ կուգան
Եւ ո՞ւր այս գիշեր պառկիլ պիտի երթան .
Ջանոնք մտիկ ընելով
Բարութիւնը ողողէր զիս
Եւ գութին առջեւ լայն բացուէր հոգիս .
Անոնց հետ ես պզտիկ ըլլայի
Ու երջանիկ մանկութիւնս յիշէի .
Երգէին անգամ մըն ալ իրենց երգը
Ու անոնց երգին պարզութիւնը սորվէի . . . :

Յ Ն Ո Ր Ք

Գինովութի՛ւն, գինովութի՛ւն : Համարձակած
 եթէ ըլլայի մէկուն քով անոնց,
 Մէկուն միայն՝ սիրոյ առաջին օրերուն
 Ուր տենչանքն ինչպէս աղբիւր մը ջուրի
 կը ժայթքէր առատ ու դով . . .
 եթէ համոզելով, ստիպելով ու բռնի
 ինկած ըլլար տաք ու հարուստ մարմինը
 Թեւերուս մէջ . . . եթէ փայփայելէ յետոյ
 Իր կուրծքը, իր թեւերն ու սրունքները,
 Համբուրելէ յետոյ աչքերն ու բերանը,
 Բանաարկած իր կուրծքը թեւերուս մէջ, [վերջ՝
 եթէ սէրին տալ կրցած մաքուր ու ամբողջ երջանկութենէն
 Յանկարծ պայծառ ու անուշ յագեցումը իջնէր
 Հոգիի խորը եւ գոհութիւնը վճիռ
 Ծագէր դէմքիս վրայ, բազուկներս իյնային
 Ու հեռանալով, ժպտելով, հանդարտ,
 Շուարած իր նայուածքին տակ
 եթէ մութ անկիւնը դառնայի ուրկէ ելած էի . . .

Գինովութի՛ւն, գինովութի՛ւն . համարձակած
 եթէ ըլլայի . . . :

Երբ ներկային մէջ Գեղեցկութիւնը ինչպէս
 Ծուխ կը ցնդի աչքիս տակ
 Եւ երջանկութիւնը կը փախչի ինչպէս սնդիկ
 Ձեռքիս մէջէն՝ ցամաք սիրտս ոստումով
 Մը կը նետուի Յիշատակին վրայ
 Եւ մագիլներուն մէջ բռնած զանի
 կը ստիպէ՝ չորցած խաղողի ողկոյց՝
 Քամել դեռ ումպ մը իրեն համար,
 Շողիացած իր հիւթէն . . .
 Սիրտս ու մարմինս իրենց ուժը կըսպառեն
 Յիշատակին վրայ այս սեղմումին մէջ .
 Երբ աչքերս կը բարձրանան երազին
 Խորը իրենց ընկզմումէն ու միաժամանակ
 Կծկուած մատներս կը բացուին ու կը թողուն կարծես
 Անտես իրենց որոր, երբ գինովութիւնը
 Քամուած հեազհեաէ աւելի լեղի
 Այն կաթիլին՝ կը ցնդի՛,
 Երբ վերաւոր ինչպէս մսիս մէջ
 Նետէ մը փախչող ու փախած սէրին
 կը վաղէ արիւնքս ճերմակ,
 Երբ մեռած կարծես կը մնամ անկիւն մը
 Ձհասկնալով իմաստը, շուրջս
 Բառերուն ու շարժումներուն՝
 Բարեկամ ձայն մը կը մըմնջէ ականջիս . . .

* * *

- « Հոգիդ հիւանդ է ու պիտի տառապիս »
 « Որչափ ատեն որ չկապես երեւակայութեանդ վէրքը
 « Իրականութեան հաստատ վիրակապերով .
 « Երազը անդունդ մըն է
 « Որուն խորը նայելով
 « Ամենէն ամուր խառնուածքները
 « Գլխու պտոյտէ կը բռնուին :
 « Նպատակով մը զինէ հոգիդ
 « Եւ քալէ՛ շխտակ նայելով առջիդ ,
 « Առանց թոյլատրելու որ սիրտդ՝ հլու
 « Յիշատակին ձայնին՝ գլուխը ետ դարձնէ
 « Եւ փնտռէ վարդագոյն ձամբան
 « Անցած օրերուն ... »

Կըսէ ու կը լռէ ... կը ժպտիմ
 Ձայնին ետեւէն ... դէպ՛ իրեն վայրկեան մը վերամբարձ
 Չեռքերս կ'իյնան վար նորէն եւ գլխիվայր
 կը նետուիմ երազի անդունդին խորը ...

Ս Ի Ր Ո Յ Կ Ղ Ջ Ի Ն

Իմ կեանքս երկար երազ մը եղաւ
 Իրականութեան հազուադէպ պատուածքներով :

Երազով մտայ ես սիրոյ կղզին ,
 Դէպի սիրոյ կղզին ես մեղմօրէն ձամբորդեցի
 Օրերուն հոսանքին վրայէն,
 Տենչանքներու խորհրդաւոր նաւակին մէջ :
 Եւ առանձին ես մտայ սիրոյ կղզին ,
 Չնախանձելով երջանիկ զոյգերու տեսքին
 Եւ հպարտ եմ ինքնադո՛ւ ամայութեանս մէջ ...
 Քանզի իմ ընկերս իմ մէջս էր հաստատուած
 Ու անտես ինձի կ'ընկերանար իմ պտոյտներու մէջ ,
 Ու անխօս ինձի կը պատմէր իր հոգին խրոխտ ու պերճ
 Ու անշարժ զիս կը դրկէր իր գգուանքներովն անվերջ ...

Սիրոյ կղզիէն ես նամակներ ու տաղեր շրջեցի
 Հեռաւոր իմ ընկերիս . բայց կղզիին ափունքն հասած

Մթնոլորտին բոցերուն մէջ կ'այրէին անոնք՝
 ձերտակաթեւ ազաւնիներ իմ հոգիէս թռած ...
 Կ'ըսէի անոր ինչպէս զինք սիրելու համար
 Աւելորդ զգեստներուս նման պիտի նեւէի
 Ամբողջ հպարտութիւնս մէկդի
 Եւ եթէ ուզէր ինչպէս միասին կուրծք կուրծքի
 Պիտի վայրկեանները համրէինք
 Մեր միացած շրթունքներուն զարկերով ...

Կ'ըսէի, կ'ըսէի ... բայց ան չիմացաւ երբեք
 Ինչ որ կ'ըսէի: Եւ օր մը, միայնակ
 Սիրոյ կղզիին մէջ ես մեղմօրէն մնռայ ...

Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Գիտե՞ս թէ տարիներ առաջ մենք կրնայինք սիրել
 իրար ու թերեւս, երջանիկ ըլլալ:

Գիտե՞ս թէ տարիներ առաջ ես սիրեցի քեզ, խոր-
 հուրդով ու զգուշութեամբ ու երջանիկ եղայ:

Սիրած ըլլալուն սնամիտ երջանկութի՛ւնը երբ անով
 սիրոյ մանրակէպերը միայն ճանչցայ առանց անոր գլխա-
 ւոր արարուածին:

Հիմա կը մտածեմ թէ ինչ որ կար ամենէն աւելի ա-
 դուր, ամենէն շատ զիս երջանիկ ընող անոր մէջ՝ երազն
 էր:

Երազն էր, օրինակի համար, քեզի խօսելու, քեզ ճանչ-
 նալու, քեզի դպելու, քեզ երկարօրէն դիտելու, քեզ գաղ-
 տագողի համբուրելու:

Լա՞ւ ըրի թէ գէշ քեզի սիրաս չպարզելով: Եթէ ա-
 նուրջներուս տիպարը պիտի պղտիկնար, պիտի կտորէր ծա-

նօթութեանս մէջ՝ աղէկ որ չբացուեցան շրթունքներս :

Եթէ ազնիւ հոգիիդ ու սիրող սրտիդ պատուաստը պիտի բերէիր իմ դանդաշող հոգիիս, եթէ անխառն գինու վութեան քանի մը վայրկեաններ պիտի ապրէի քովդ ու պիտի ապրեցնէի քեզի՝ կը զղչա՛մ չքակած ըլլալուս խոստովանութիւններուն համրիչը :

Բայց նոյն իսկ այդ վայրկեանը հիմա, հոգիս, թուած պիտի ըլլար. գինովութիւնը չատո՛նց ցնդած էր հիմա ու ոսկի ճառագայթը՝ փեռեկտած, գոցուած մշուշին տակ :

... Մինչդեռ հիմա Սէրը ինծի համար յաւիտեան Հիւսիսայգն է գոր լերան ետեւը գուշակեցի, Աստուածն է որ առջեւէս անցաւ, քող մը նետելով աչքերուս վրայ...

ԵՐԱՉՆԵՐՈՒՍ ԱԼՊՈՄԸ

Մտքիս մէջ ալպոմ մը ունիմ ուր գարուն տարիքը իր պզտիկ առանձին անուրջներն է դժած՝ դէպի աշուն անցնող ծիծեռնակի մը թեւով :

Հին երազները հոն թեթեւ ջրաներկներ են ձգած, ամառ գիշերներու հեշտական երազներ որոնք ցերեկները կը սերերփնէին :

Պզտիկ էջերը հիմա մէկիկ մէկիկ կը դառնան ու սիրաս կը ծանրանայ անոնց վրայ, ծանր երբեմնի սէրերով :

*
*
*

Բնութեան պատառ մը կ'երեւի : Զմեռուան ձերմակ օր մը : Քով քովի քալող մեր երկուքին ռաքերը որոնք կէտեր կը շարեն լերան միապաղաղ ձիւնին վրայ : Յանկարծ, այդ ընդհանուր հանդարտութեան մէջ, ինքզինքս մինակ զգալով անոր քով, տենչանք մը որ կը յառնու սրտիս մէջ. դայն հոն, անմիջապէս համբուրելուն տենչանքը : Մեր համաչափ քայլերուն ներքեւ տեղի տուող ձիւնին խըշըրտութիւն մէջ, պզտիկ Սէրը ռաքին ծայրերուն վրայ ցցուելով ականջիս մէջ կը փչէ իր յիմար ու վայրենի երգը : Քովնտի, վախնալով կը նայիմ մօտէս դացող հասակին եւ

կըսկսիմ բարձրաձայն խօսիլ ու պոռալ խեղդելու համար սրտիս մէջ Տենչանքին անառակ ձայնը . . . :

* * *

Նախանձոտ էի այն ատեն եւ իմ սիրոյս մեծութիւնը ցուցնելու համար՝ գժտեցայ անոր հետ : Փողոցը երբոր իրարու կը հանդպէինք, արհամարհանքով կը նայէի անոր՝ նայուածքիս մէջ գնելով մոռացումին ամբողջ գոհութիւնն եւ զարմանքը :

Արդ, գիշեր մը երազեցի որ առանձին ճամբու մը մէջ կը հետեւէի անոր : Տերեւներու թանձր խաւով մը յատակուած, տերեւներ՝ առաստաղ եւ տերեւներ՝ պատ այդ նեղ ճամբուն, գլուխս քսուելով տերեւներուն՝ ծունկի վրայ կ'երթայի անոր ետեւէն : Կանանչ մթութիւն մը կը լեցուէր, կը խռնուէր ճամբուն մէջ եւ անձայն, աւելի զգալով քան տեսնելով զայն, կը հետեւէի անոր, զայն միշտ կորսնցունելու վախով :

Երբեմն լոյսի ծաղիկ մը, խաւարով հիւսուած առաստաղէն կ'իջնար անոր գլխուն վրայ եւ երեւան կը հանէր վարդագոյն փոքրիկ ականջ մը կամ ծոծրակին սնդուսէ թարմ մորթը : Իր շարժումին թեթեւ աղմուկը սկսայ որով չէի եւ անհունօրէն երջանիկ անոր անցած տեղէն անցնելուս, նեղ ու ցած կանանչ ճամբէն գացի, գացի՝ մինչեւ առաւօտ թերեւս, երբ հեշտանքով թօթուելով արտեւա-

նունքս, ուրախութեան տաք արցունքներուն զգացի հոսումը ալսերուս վրայ . . . :

* * *

Ինչպէ՛ս հաճելի սկսած էի գանել իր տեսքը եւ ինչո՞ւ յանկարծ հեռացայ իր քովէն : Անսովոր երջանկութիւնն էր դուցէ որ կը վախցնէր զիս : Հեռուէն հիմա իր վրայ կը մտածէի, իր քովը կ'երթայի, իր կեանքին, իր հոգիին մէջը կը մտնէի, կը գանէի զինքը գեղեցիկ՝ իմ ամէն սիրած գեղեցկութիւններովս ու հեռո՞հեռէ՛ աւելի կը ցաւէի՝ դորձած յիմարութեանս վրայ . . .

Եւ գիշեր մը, երազիս մէջ, ա՛ն եկաւ անցնիլ իմ քովէս : Իր քղանցքին հպումը ծունկիս վրայ, ծունկիս մէջ հեշտութեան հով մը սահեցուց եւ կեցայ վայրկեան մը, շարժելու վախնալով, վախնալով շարժումիս մէջ կորսնցնել զիս դերբնացնող շատ նուրբ այդ զգայնութիւնը . . . : Առտուն երբոր արթնցայ, քիչ մը աւելի մտերիմ եղած էինք իրարու :

ՉՈՐՅԱԾ ԱՂԲԻԻՐ

Ատեն մը ես երգեր կը շինէի, սիրով հիւսուած անուշ երգեր որոնք ինքզինքիս կը կարգայի ամէն անգամ երբ ուղէի սիրելիիս մօտը ըլլալ: Իմ սիրելիս չգիտցաւ որ չոր հողի կտոր իր մօտը պարտէզ մը կար ուր կ'երթար իջնալ իւրաքանչիւր թերթն իր երիտասարդութեան անցնող ծաղիկներուն... եւ խոսքն պարտէզն անոնցմով կը կենդանանար: Հիմա գարունը անցաւ. այն ծառը իր ձերմակ ծաղիկներէն մերկացաւ... Չոր հողի կտոր, սիրաս դրացի անոր, արտում է նորէն:

Երգեր, երգե՛ր ես կը շինէի, լեցուն բուրումով որ սրտիս մէջ կը լեկնար: Կուրծքիս վրայ կը պահէի զանոնք, ինչպէս սիրելիիս ձեռքերը: Բայց սիրելիս, այնպէս ինչպէս անցնող ամպը որ անձրեւ կը կաթէ ծարաւ ծաղիկներուն վրայ՝ չչնչե՛ց թարմ բուրումը որ անոնցմէ կը բարձրանար: Անցաւ, անհետացաւ յաւէտ՝ անտեղեակ իր անցքին առթած ուրախութեան ու ցաւին:

Ատեն մը կար ուր ես երգելով կը մխիթարուէի: Երբոր սէրը մեռաւ զեռ յոյսը ունէի, նորէն սիրելու յոյսը ու կ'երգէի, փոխն ի փոխ, յիշատակին եւ յոյսին գրգի-

նով: Վերջին անգամ երբ անսայ զինք, նաւակի մը մէջ կը հեռանար ծովին վրայ: Պզտիկցող նաւակին մէջ կորսւնցողի իր դէմքը եւ երբոր ուրիշ նաւ մը գիտ վերջնապէս բաժնեց այն տեղերէն՝ յոյսն ալ մեռաւ սրտիս մէջ:

Եւ այնպէս ինչպէս անցեալին դարերը ներկայէն բան մը չեն լսեր, այնպէս ա՛լ չիմացայ իր անունը: Ատեն մը կուլայի իր մահուան գաղափարին վրայ: Հիմա—օ՛հ, եսասէր գաղան—կը խորհիմ թէ իր մեռնելուն լուրը յաւիտեանական կենդանութիւն մը պիտի տայ սրտիս մէջ իր մարելու մօտ յիշատակին: Երգեր նորէն պիտի շինեմ իր անհուր աչքերուն, իր պառկած հասակին, իր կապոյտ շքերթներուն վրայ:

Ինչայէ՛, Աստուած, իր մատաղ կեանքին:

Ա Ն Կ Ո Ւ Մ Ս

Ամառ գիշեր մը ինկած էի, ճամբուս վրայ բաց խոր-
խորատի մը մէջ որ շատ գիշերներէ ի վեր արդէն, գլխուս
պտոյտ կուտար: Ինկած ու կանգնած էի: Ծունկերս յա-
ւիտեան վերաւորուած էին այդ անկումէն ու հողիս խորէն
մտիս մէջ մխուռոյ փուշ մը ծլած էր իսկոյն որուն ներկա-
յութիւնը ա՛լ ամէն մտածումիս, ամէն շարժումիս աւելի
կակծանքով պիտի զգայի մէջս: Օրերով, անիկա տենդ մը
եղաւ ու ձեռքերս դողացուց, մուրճ մը դարձաւ եւ ճակատս
ներսէն հարուածեց. անիկա բոց մըն էր որ կուրծքս կըս-
պառէր. զայն մարմնիս երեսը տեսայ պզտիկ արատի մը
պէս որ հետզհետէ կը մեծնար, որ նայուածքս կը պղտո-
րէր ու հորիզոնը կը ծածկէր . . . :

Ամիսներէ ի վեր անոր տենչանքին մէջ կը թապալաւ-
կէի ու ամէն օր որ իրիկուն կ'ըլլար տոչորումիս վրայ
միսիթարութիւնը կը սրսկէր — նիհա՛ր — դեռ այն օրն ալ
ինքզիւնքս մաքուր պահած ըլլալուն ու խոնջէնքը կը թո-
ղուր, անսահման ու սպառող խոնջէնքը՝ ինքզիւնքիս զէմ
այդ անվերջ կռիւէն:

Երբ ինկայ, գիշեր մը ուր ամենէն շատ կը տենչայի ու
չէի սպասեր անոր, փոսին մէջ զոր ծաղկազարդ տեսայ հե-
ռուէն ու եզերքի վերջին քայլը առած պահուս՝ շնչեցի
արդէն ամբողջ գարշանքը որ կը բարձրանար եւ տեսա՛յ
ամբողջ նախորնթաց տղեղութիւնը զոր կը պարզէր ան, եր-
բոր չուզելով ու չկրնալով ա՛լ ետ դառնալ՝ իջայ անոր

մէջ ու անկումին սարսուռը ցնցելով վերահաստատեց կամ-
քին խախտած զօրութիւնը հողիս մէջ՝ փախչելով, ին-
քիմէս դուրս տեղ մը ելլելու ուտիչ կարօտը ունեցայ:

Երբոր ոտքի ելայ, իմ անմեղութիւնս պարտէղի մը
պէս երեւցաւ ետիս, սպիտակ կոկոն-վարդերով ու բարձր
չուշաններով լեցուն, լայնաթերթ երիցուկներու ու բարակ
յասմիկներու տակ ծածկուած բոց պարտէղի մը որ յանկարծ
կը թօշնէր որովհետեւ կըակէ օձ մը գալարուելով կ'անց-
նէր անոնց ամենուն արմատներէն: Անոր կը փափաքէի,
անցեալիս այն երջանիկ պարտէղին ու կըսկսէի հիմա
տարակուսիլ անոր երբեք այնպէս ամբիծ գոյութիւն ու-
նեցած ըլլալուն՝ որովհետեւ մեղքը անոր մէջը եղած էր
միշտ, թրթուրի պզտիկ հաւկիթի մը պէս, ծաղկանց բա-
ժակներուն խորը ու խոտերուն մէջ ու այդ մտածումը կը
թունաւորէր հիմա յիշատակիս մէջ մինչեւ հին վայելքը
իրենց անուշ բուրումներուն . . . :

Ինչպէ՞ս հիմա նորէն պիտի կրնայի այս պիղծ ձեռքե-
րուս մէջ մաքուր անկարելի զգուանքները կանչել, այս
չանթահար մտքիս մէջ ձերմակ երազի գուռները բանալ:
Ինչպէ՞ս մանաւանդ ա՛լ ասկէ ետքը, շատ կատարեալ գի-
ղեցկութեան մը յաճախանքին առջեւ, տենչանքը՝ սիրոյ
պտուղը՝ պիտի յամր ու ընականօրէն հասունանար՝ երբ գի-
տէի թէ նողկանքը որդի նման, անոր մէջն էր . . . :

. . . Ինչպէ՞ս, սակայն ամիս մը վերջը, վերագարձայ
կրկին այն փոսին եզերքը, անկումին գինովութեանը հա-
մար՝ մոռցած անոր խորն սպասող գարշանքը, ու աչուը-
ներս գոցած, հեշտանքով, ինքզիւնքս ձգեցի անոր մէջ . . .

ԽԱԻԱՐԻՆ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

Գառչո Սիրաբեանին

Մուլթը կը սիրեմ: Քաղաքին մէջ, աշնան վաղահաս իրիկուններուն թերամուլթը, փողոցին նոր վառուած լոյսերուն եւ ապակեփեղկերուն մէջ, առարկաներուն դոյնդոյն ցոլացումին մէջտեղ ծածանող թեթեւ, թափանցիկ մուլթը որ արուեստական ու արուեստագէտ խրախճանքի մթնոլորտ մը կը շինէ որուն մէջ ես գերազանցօրէն պիտի սիրէի ապրիլ... : Բայց մուլթը, ամբողջովին, կատարեալ, թանձրահոծ՝ կը պաշտեմ: Մուլթին մէջ միայն միահեծան տէրը կը դառնամ կարողութիւններուս: Անհատականութիւնս կը ճշդուի մտքիս նայուածքին տակ, գիտակցութիւնս կ'ամփոփուի ու շրջապատիս խաւարէ բոլորակին մէջ զայն լուսաւոր կը տեսնեմ իմ մէջս, հսկելով ընթացքիս ու շարժումներուս վրայ որոնք կը զգամ թէ ազատ ու հետեւաբար ներզաշնակ կը դառնան հետզհետէ... :

Արեւին լոյսին մէջ ամէն հանդիպում կը վերաւորէ զգայնութիւնս: Անցորդներուն նայուածքէն կը փախցնեմ աչքերս: Երբեմն, ցերեկները, երբ ուրախ արամաղբութեամբ առանձին սենեկէս դուրս կ'ելլեմ՝ կը մտադրեմ գիմազրեւ

անոնց ու շեշտակի կը նայիմ ամէն բիրերուն խորը ու կը ստիպեմ որ անոնք, առաջին անգամ, անդին դառնան... : Փողոցին ծայրը չհասած, սակայն, կը զգամ որ հոգիս կը թուլնայ, ծունկերս կը կորանան արդէն, եւ ա՛լ կը փախչիմ, հալածական, ամէն այդ նայուածքներուն մէջէն, զանոնք ամէնը թշնամի երեւակայելով ինձի, ինքզինքս մերկ զգալով անոնց ներքեւ ու զողալով ու քրտնելով մինչեւ որ կը յաջողիմ առանձին անկիւն մը նետուիլ... :

Մուլթը կ'աղատագրէ զիս: Աննպատակ կը մտնեմ լուս փողոցներուն մէջ: Սալայատակին վրայ իմ քայլերուս համաչափ արձագանգը կ'օրրէ մտածումներս որոնք իրարու ետեւէ, հետզհետէ կը ծնին, կը մեծնան ու թեւերնին բացած, թիթեռնիկներու հոյլի մը պէս, կը թռչին առջեւէս... Ստուերիս կը հետեւիմ շարժումին, լապտերէ լապտեր, ատրիճանաբար աճելով քովս ի վեր, կծկտելով ոտքերուս տակ, անհետանալով ու վերսկսելով քայլ մը անդին միեւնոյն խաղը... : Բարձր տուններուն, զոց փեղկերուն առջեւէն անցած պահուս՝ մտքով կը մտնեմ անոնց մէջ ու կը տեսնեմ հանդարտօրէն նստած կամ մեռելաբար պառկած ամէն ողորմելի էակները որոնք ցերեկը, մղձաւանջի էակներու պէս՝ այնքան վախցուցին զիս: Անոնց ամէնուն վրայ իմ գերազանցութիւնս կը հագնիմ՝ զրահի մը պէս ու կամքս՝ պատեանէն ելած փայլուն սուրի մը նման՝ առջեւէս շողողացնելով՝ կը մեկնիմ ժողովուրդ ամենէն զժուար

յաղթանակները: Փառքը, լերան մը կատարէն, կը ճառագայթէ վրաս ու անոր հասնելու համար, ա՛լ ճամբան երկար չթուիր ու դերփուկները չե՛ն խրաչեցներ զիս . . .

Գիշերը, նաև, գթոտ պզտիկ աղջկան մը պէս կը բանայ դուռը վանդակին որ սիրտս է: Սէրը՝ անվախ ու սիրուն՝ կը թռչկոտի առջեւէս: Առջեւէս հասակ մը կ'երթայ մութը կը հալեցնէ, կը սրբագրէ, կ'իտէականացնէ անոր գիծը եւ կը հետեւիմ երկար ատեն անոր քայլերուն, փոքր երեւակայելով զայն ազուտը գէմքով ու հոգիով ալ որուն երեւակայելով զայն ազուտը գէմքով ու հոգիով ալ որուն երբոր մօտենամ, չկրնալով գիմագրել հրապոյրիս — որովհետեւ գիշերը անհնարի՛ն կերպով կը գեղեցկացնէ զիս — անզօր ինքնապաշտպանութենէ մը ետք՝ պիտի իյնայ թեւերուս մէջ . . . : Հեռաւորութիւնը միշտ նոյն կը պահեմ անոր եւ իմ մէջտեղս, զայն կը լեցնեմ հեռզհեռէ, զայն կը բարձրացնեմ ամէն կարելի գեղեցկութիւններով՝ որոնց գիտեմ թէ հոգի՛ս խմորն է: Անուշ բառերը կուգան շքութունքներուս վրայ եւ երկար դուռանքները ձեռքերուս մէջ ու կը ցնցուի մարմինս սարսուռովը տիրացումին, հեռաւոր քարափի մը սանդուղներուն վրայ, ջուրին մէջ ցուլացիկ քթթումին առջեւ աստղերու բիւրաւոր աչքերուն . . .

. . . Գիշերը սիրեցի ինչպէս բնութեան ու կեանքին մէջ ամէն ժխտականները, ինչպէս ատելութիւնը, ակարութիւնը, ուրացումն ու մահը: Մութին ցանցին մէջ ամե-

նէն աւելի խտօրէն զգացի ունայնութիւնը ամէն ճիգերուս ու երկնքի հեռաւոր պսպղուն աստղերուն տակ՝ լեցուեցայ դողովը իմ պզտիկութեանս . . . : Իմ ոչնչութեանս գիտակցութիւնը սակայն, մութին մէջ այնչափ որոշ էր՝ որ գոհացում մը կ'ըլլար ու անով թեթեւցած, յանկարծ, կըզգայի որ հիւլէի ծանրութեամբ իմ կեանքս փոխանակ քաշկռտուելու՝ կը թռչէր, կը սահէր երկրի երեսը . . .

Պիտի ուզեմ որ երբոր հասնի վերջին ժամս՝ զիս կէսգիշերին անկողնէս հանեն ու դաշտին մէջտեղ, առանձին ծառի մը տակ տանին ձգեն: Մութ, աւելի եւ դեռ աւելի շատ մութ պիտի ուզեմ հոգեվարքիս մէջ ծծել: Քաղցր ու ներդաշնակ պիտի ըլլայ երկրի մութին մէջէն իմ էութեանս սահիլ, ընկլուզիլ մահուան անտիւ գիշերին մէջ . . .

ԽՆՋՈՅՔԻՆ ԵՏՔԸ

—

Մինչև կէս-գիշեր տեւած էր խնջոյքը: Հրաւիրեալները ամենքը մեկնած էին եւ ճաշի սեղանին առջեւ, յանկարծ, առանձին գտայ ինքզինքս:

Անշուշտ, հրաւիրեալները որոնք իմ շուրջս էին քիչ մը առաջ, այս ջարդուփշուր սեղանին շուրջը՝ զիս չէին ճանչնար եւ չճանչցան բնաւ՝ որովհետեւ դիմակով երեւցայ միշտ իրենց:

Իմ ամէն անցած քաղաքներուս ամենէն երիտասարդները ու ամենէն գեղեցիկներն էին: Միակ ժպտով մը, ձեռքի միակ շարժումով մը կանչեցի զանոնք այս գիշեր ու հնազանգօրէն, իրենց հեռու երկիրներէն ու հեռաւոր տարիներուն մէջէն եկան իմ մենութիւնս լեցնելու:

Մ'հ, բարի՛, բարի էակները: Անգամ մըն ալ եւ իրենց ամենուն համար, պատրաստեցի այս խնջոյքը: Հաճոյքով նստան զայն կոցահարելու ու կէս-գիշերին աս' մեկնեցան, առանց հրաժեշտի, ինչպէս հանրային պարահանգէսի մը բաղմականները:

Չեմ գիտեր խօսեցա՞յ անոնց թէ ոչ: Իրենց ձայնը չլսեցի բնաւ, ոչ ալ իմ ձայնս: Բայց շատ բաներ ըսի անոնց, նայելով յաջորդաբար անոնց իւրաքանչիւրին երե-

սը եւ ժողկեցի իրենց պատասխանները անոնց իւրաքանչիւրին նայուածքէն:

Երբոր մեկնեցան, բացի պատուհանս թօթուելու համար ամբողջ մոխիրը որ անոնցմէ թափած էր, եւ մօտիկ ըրի մօտակայ զանգակատան մէջ մեռնելու գացող կէս-գիշերին ձայնին:

Եւ ա'ն ըսաւ ինձի. «Թող տուր երթան անոնք: Ինչև'ը գացին մինչև հիմա: Մոռացումին թող տուր աւելլ անոնց փոշին եւ ա'լ մի կանչեր զանոնք:

«Պիտի կրնա՞ս երբէք վերստին ըլլալ այն զոր էիր: Բանի՞ն կը յիշեա այն երազներէն որոնք մէկ գիշեր մը միայն անգիտակից հեշտանք մը առթեցին հոգիիդ:

«Մաքուր սիրոյ երազներուն որոնք ջերմեռանդօրէն կը բարձրացնէիր սրտիդ մէջ, կը հաւատա՞ս հիմա:

«Այն էակներէն որոնց հոգիին կ'ուզէիր թափանցել՝ որչա՞փ են հիմա որոնք անտարբեր պիտի թողուս անցնել:

«... Հիմա, սիրոյ առաջին զարկին մէջ տրտմութիւն մը չիկա՞յ արդէն, կանխատրտմութիւնը անոր շուտով անհետացումին:

«Գոհացած մէկ փափաքիդ դէմ քանինե՞ր են որոնք յուսահատ հեռացան ու ա'լ չես յիշեր զանոնք:

«Արտայայտած մէկ մտածումիդ դէմ քանինե՞ր որոնք փայլակի պէս անցան մտքէդ ու ա'լ չվերադարձան:

«Հիմա, երբոր իւրաքանչիւր օրէն ստանալէ ետք ցաւի ու խնդուծեան քու բաժինդ՝ գիշերը մինակ սենեակդ դառնաս ու խորտակուած զգաս ուսերդ անոր բեռին տակ,

«Դուռդ ամրապէս փակէ՛ եւ բա՛ց սիրտդ մութին հայելիին մէջ. մութին հայելիին մէջ անաչառօրէն զննէ ինքզինքդ եւ յոյսով յարգարէ ճակտիդ խորշումները .

«Վաղորդայնին կամքովը պրկէ՛ ջիղերը թուլցած բազուկներուդ . աղեղէ՛ կուրծքդ սկսուած գործին հպարտութիւնովը ,

«Եւ զրահին տակ վաղուան հաստատ անաշաղթութիւններուն՝ անկողին մտի՛ր եւ քնացիր անխռով քունը զօրաւորներուն . . . »

Վ Ե Ր Ջ Ա Ր Ա Ն

Հոս կը կնիւրի Պասակուրիւն մ'յարեցած .
 Հոս կը դարդի շատերներու ետեւէն
 Վազք մը ակնունջ, պաղպաղակ մը, կոչ մը ցած . . .
 Արահեցներն քառուղի մ'հոս կը ձեռնէ :

Ճաւրորդն ինչպէս իր բաժնուած երկիրէն
 Ձեռքը աչիկն՝ ըջտայեղով կ'հեռանայ,
 Չարսասուէրու հաւար այստեղ կը գրեկն
 Դողողջ մասներու բաւեր մարդու ակաւայ . . . :

Հիմա նրան պարտիզպակին այն խնկեմ
 Որ կը հանէ ածուներէն տակերն հին՝ . . .
 Անեղանակ, յոգնած սերերու կը խրչեմ

Յարդարեւու հաւար հողը նոր բերիկն,
 Անտներուն, աշուններուն բարեւար,
 Հոգուոյ քաղցիկն 'ւ որիչներուն աչ հաւար . . . :

1901 Օգոստոս

Յ Ա Ն Կ

ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐ

	Երես
Ա Կը վերադարձնուի մեր հին սերերուն	5
Բ Այս իրիկուն հպարտութեանք	6
Գ Բազմութեան մեջ	7
Դ Հօտաղ	8
Ե Ասուպներ	9
Զ Տենչանքները	10
Է Երբեքն պիտի	11
Ը Նայուածքդ	12
Թ Անցաւ գրեաց	13
Ժ Ո՛վ ծաղիկներդ հոգիիս	14
ԺԱ Մութին մէջ	15
ԺԲ Օգնեալ հաւար	16
ԺԳ Նայուածքդ չար էր	17
ԺԴ Աղառն դիմեցն	18
ԺԵ Ժամադրութիւնը	19
ԺԶ Վերադարձ	20
ԺԷ Կարաւանը	22
ԺԸ Աւագին մեջ ես կը խորիմ	23
ԺԹ Սէրս	24
Ի Կը հետեւիմ վախով	25
ԻԱ Պողիկրատի Մատնին	26
ԻԲ Պատրաստութիւն	28
ԻԳ Կոչ	29
ԻԴ Վերյուշում	30
ԻԵ Կանթեղ	31
ԻԶ Անձրեւ	32
ԻԷ Ուխտ մը	33
ԻԸ Մահս	34
ԻԹ Նախանձօրէն պիտի պատկերդ	35
Լ Լաւակատիք	36
ԼԱ Տիրակն յետոյ տեսչը վարդի	37
ԼԲ Երազ	38

ԼԳ Ծովեզերքին վրայ	39
ԼԴ Ինքզինքիս	41
ԼԵ Ծնգում	42
ԼԶ Հնչեակ	43

ԱՐՁԱԿ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Խզնոս Սէր	47
Հովիւին Իղձը	48
Գիշերը	50
Ձութակը	51
Երազի Համբոյր	55
Ծովեզերքին վրայ	57
Երիցուկներ	58
Գիււ	59
Մանիշակը	60
Մութին Մէջ	62
Ասուպներ	63
Ձղճում	64
Հովուերգութիւն	67
Տունս	71
Առաջին Մահը	73
Վերադարձ	76
Ուրախութիւն	80
Նարկիս	82
Գթութիւն	90
Ցնորք	92
Սիրոյ Կղզին	95
Մխիթարութիւն	97
Երազներու Ալպոմը	99
Չորցած Աղբիւր	102
Անկումս	104
Խաւարին Սիրահարը	106
Խնջոյքէն հտքը	110
Վերջարան	113

